mülkiyeliler birliği dergisi

YIL 1969 YILDÖNÜMÜ SAYISI SAYI 17

İÇİNDEKİLER

Sayın Okurlar

4 Aralık 1969, Mülkiye'nin 110 uncu Kuruluş Yıldönümü tarihidir. Bu, sadece Mülkiyeliler için değil, Türk Milleti için mutlu bir yıldönümüdür. Zira 110 yıllık bir Müesseseyi sinesinde yaşatan millet, büyük bir millettir. Bu vesile ile Ulu Önder'imiz, ad babamız Atatürk'ün biz Mülkiyelilere ve Türk Milletine verdiği direktifleri bir kez daha tekrarlamak istedik ve orta sayfamızı «Atatürk ve Mülkiye» konusuna ayırdık.

Atatürk'ün bu direktifini tekrar tekrar okumalıyız. Zaten, 76 ncı Kuruluş Yıldönümü toplantısında, 11.Aralık.1935 de, bu direktifi yazılı olarak her Mülkiyelinin yanında taşıması için karar alınmıştır.

Mesaj metninin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, Atatürk, Mülkiyelilerin kişiliklerine değil, «TEMİZ, TÜRKLÜĞE LÂYIK OLABİLEN İŞLERİNE KARŞI» minnet duygusu beslemektedir. O halde, Atatürk'ün minnet duygusundan kendimize pay çıkarabilmemiz için, «Temiz, Türklüğe lâyık olabilen» hizmetlerimize devam etmeliyiz. Zaten, Atatürk'ün de emrettiği gibi, Türk Milletine, Türk Cumhuriyeti Devletine yapacağımız hizmetler bitmemiştir ve bitmiyecektir.

Atatürk'ün vermiş olduğu parolayı hep beraber tekrarlıyalım :

YÜKSEL TÜRK, SENİN İÇİN

YÜKSEKLİĞİN HUDUDU YOKTUR.

110 uncu Kuruluş Yıldönümümüz, hepimize mutlu olsun.

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ

İyi Yöneticinin Vasıfları

İle İlgili Bazı Düşünceler

Prof. Dr. Arif T. PAYASLIOĞLU

«İyi» bir yöneticide ne gibi vasıfların bulunması gerektiği konusunda pek çok şey yazılıp söylenmiştir. Bu yazıda bu konunun bazı yönleri üzerinde durulacaktır.

1. Akla gelen sorulardan biri şudur: «İyi» bir yöneticinin vasıfları olarak ileri sürülen şeyler nasıl saptanmakta, başka bir deyimle bunların geçerliği nasıl bir inandırıcı temele dayandırılmaktadır? Bu konuda başlıca iki alternatif sözkonusu olabilir:

a) Birinci alternatif şudur: Önce olgusal yâni ampirik olarak iyi ya da başarılı olan veya olmuş bulunan yöneticiler olarak iyi ya da başarılı olan veya olmuş bulunan yöneticiler araştırılır, sonra da bunların başlıca ortak vasıflarının saptanmasına çalışır. Böyle bir tutumun önemli bazı sorunlarla karşılaşacağı açıktır. Bir defa uygulamada iyi ya da başarılı yöneticeleri saptamak için elde «a priori» bazı ölçüler bulunması gereklidir. Bu ölçüler iki şekilde sağlanabilir: ya bazı kimselere yâni bir tür hakemlere yöneticilerin «iyilik» veya «başarı» dereceleri hakkında puvan verdirilir ve puanlamada en üst sırada yer alanlar seçilip incelenir, ya da yöneticilerin başarılarını ölçtüğü kabul edilen bazı göstergelerden yararlanılır; örneğin yöneticinin ya da başında bulunduğu örgütün sağladığı başarılar, gerçekleştirdiği işler v.b. gibi. Birinci şıktaki sübjektivite payı açıktır. Bu sübjektivite hem hakemlerin veya değerlendiricilerin seçimi, hem bunların verdikleri puvanlar, hem de bu puvanlamada hangi noktadan sonraki yöneticilerin başarılı sayılacaklarının kararlaştırılması bakımından mevcuttur. İkinci şıkta da önemli tereddütler ortaya çıkacaktır. Bunların başlıcaları şunlardır: Şayet kullanılan göstergeler yönetici ile ilgili ise bunların gerçekten «başarı» sayılıp sayılmayacağı daima tartışmaya yol açabilir. Diğer yandan başarı sayılan şeylerin doğrudan doğruya yöneticinin kişiliğinden mi yoksa başka nedenlerden mi doğup ortaya çıktığı da tartışmalı olabilir. Yöneticinin başında bulunduğu örgüt veya örgütlerin başarıları dolaylı göstergeler olarak alınırsa yine aynı tartışmaların ortaya çıkması büyük ihtimaldir: yâni başarı sayılan şeyler gerçekten başarı sayılabilir mi, sayılsa bile bunlar ne ölçüde yöneticiye, ne ölçüde başka etkenlere atfedilebilir?

Bütün bu zaaf noktalarına rağmen kabul edelim ki, uygulamada başarılı olan veya olmuş bulunan bir gurup yönetici incelenmek üzere seçilmiştir. Bundan sonra yine bir seri önemli güçlükler ortaya çıkmaktadır. Seçilen yöneticilerin ortak vasıflarını bulabilmek için herhalde bazı hipotezlerden hareket etmek gerekecektir; yâni şöyle bir akıl yürütme yoluna başvurulacaktır: «bunlar iyi, başarılı yöneticiler olduklarına göre muhtemelen şu, şu, şu gibi vasıflara sahip bulunmaları beklenebilir; o halde bu vasıflara sahip bulunup bulunmadıklarını saptamaya çalışmak yolu tutulmalıdır». Bu hipotezler nereden çıkarılabilir veya bulunabilir? Genellikle iyi ya da başarılı bir yöneticide bulunduğu veya bulunması gerektiği ileri sürülen vasıflarla ilgili olarak, bu konularda bilgin, uzman, tecrübeli sayılan kimselerin yazıp söylediklerinden. Tutalım ki bu gibi kaynaklardan belirli bir hipotez kurulmuştur. Böyle bir hipotezin objektif olarak incelenmeye elverişli parçaları önemli güçlükler ortaya çıkarmayabilir: örneğin yaş, tahsil, yöneticilik süresi, aile durumu, sağlık durumu v.b. gibi. Ancak çoğu defa iyi yöneticilere öyle vasıflar atfedilmektedir ki bunları aynı şekilde objektif ölçülerle gözlemek ve saptamak büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. Örneğin, konu üzerinde uzman olarak tanınan bir yazara göre iyi bir yöneticide şu gibi vasıfların bulunması gerekmektedir: hürmet, zekâ, sorumluluk, cesaret, kişilik, teknik, maharet, beşerî maharet, analitik maharet. Bunların sadece iyi bir yöneticilik için mi yoksa genel olarak herhangi bir alanda başarı sağlamak için mi gerekli sayılabileceklerini bir kenara bırakalım. Ama şayet hipotezimizi bu faktörlere dayandırmışsak, inceleme konumuz olan yöneticilerde bunları nasıl ölçüp saptayabileceğiz? Bu gibi vasıfları ölçmek amacıyla birtakım testler, skalalar v.b. geliştirilmiş bulunmakla beraber, bunlardan pek azının bilimsel deyimlerle «geçerli» yâni ölçmeye yöneldikleri şeyleri gerçekten ölçebilen ve «güvenilir» yâni aynı koşullar altında çeşitli defalar uygulandıklarında ay-

nı sonuçları veren âletler oldukları isbatlanabilmiştir.

b) İyi bir yöneticide bulunması düşünülen vasıfları ortaya koyabilmek için tutulabilecek ikinci bir yol daha ziyade analitik bir nitelik taşımaktadır. Soruna bu yaklaşım tarzında yönetim süreci, muhtevası, fonksiyonları incelenip analize tâbi tutulur. Bu yoldan varılan sonuçlardan hareket etmek suretiyle iyi veya başarılı bir yöneticinin vasıflarının neler olması gerektiği tümdengelim yöntemi ile ortaya konulmaya çalışılır. Bir örnek verelim : Bilindiği gibi yönetim, bir örgüt içinde ve etrafında yer alan bir süreç sayılmaktadır. Durum böyle olunca yöneticinin birçok insanları belirli hedeflere doğru harekete getirmesi ve bunu sürekli şekilde izleyip başarması gerekecektir. Şu halde yöneticide bunu başarabilecek bazı kabiliyetler olması beklenir. Yukarıda sözkonusu edilen yazar pek muhtemeldir ki, iyi bir yönetici için zorunlu gördüğü vasıfları böyle bir akıl yürütmeye dayanarak çıkarmaktadır.

Bu tür analizler yoluyla, iyi bir yöneticide bulunması gereken vasıflar hakkında ilginç bazı sonuçlar çıkarılması kabildir. Ancak ampirik bütün bilim dallarında olduğu gibi bu tür sonuçlar, olaylarla karşılaştırılıp denemeye tâbi tutulmadıkça birer hipotez halinde kalmaya mahkûmdur. İşte bu nedenledir ki iyi veya başarılı yönetici üzerinde yapılan birçok incelemelerde sözkonusu ettiğimiz birinci ve ikinci alternatifler birlikte ele alınmaktadır.

2. İyi yönetici konusunun dikkati çeken bir diğer yönü şudur : İyi bir yönetici ya bu vasfını yönetim mevkilerinde bulunarak fiilen göstermiştir ya da böyle mevkilerde bulunmamış olmakla beraber iyi yöneticide bulunması gerektiği düşünülen özelliklere sahiptir. Bu durumda herhangi önemli bir yönetim mevkiine başarılı bir yönetici atanması sözkonusu olduğu zaman başlıca iki alternatif vardır : Başarısını fiilen ispatlamış bir yöneticiyi atamak veya başarılı olmak için gerekli vasıflara sahip «potansiyel» bir yönetici bulmak. Birinci durumda tartışılabilecek nokta, yönetim kabiliyet ve vasıflarının ne dereceye kadar «transfer» edilebilir veya «genel» bir nitelik taşıdığıdır. Başka bir deyimle belirli bir tür örgütte, belirli koşullar içinde başarı göstermiş bir yönetici acaba farklı bir örgütte ve farklı koşullar altında da aynı başarıyı gösterebilir mi? Örneğin bir şirkette başarı göstermiş bir yönetici emniyet genel direktörü olarak, ya da mesleğinde başarılı bir subay bir üniversite rektörü olarak aynı başarıyı sağlayabilir mi? Bu sorunun cevabı bazılarına göre olumlu bazılarına göre ise olumsuzdur. Konu üzerinde yapılmış ampirik araştırmalar ise kesin genelemeler yapmak için yeterli değildir.

Potansiyel yönetici sorununa gelince : Bu alternatifte bir karara varabilmek için iyi bir yöneticide bulunması gerektiği düşünülen vasıflara eldeki aday veya adayların ne ölçüde sahip olduklarını araştırmak gerekecektir. Bu da genellikle adaylara bir takım testler ve denemeler uygulamak, kendilerini yakından tanıyan güvenilir hakemlerden onlar hakkında bilgi almak gibi yollarla saptanmaya çalışılmaktadır.

3. İyi yönetici sorunu ile ilgili ilginç bir nokta da, bunların ne kadar arandığı, yönetim mevkilerine getirilmelerine çalışıldığı ve bunun ne ölçüde gerçekleştirilebildiğidir.

Görünüşe bakılırsa iyi yöneticiler her yerde aranan, kendilerine ihtiyaç bulunduğu söylenen ve azlıklarından şikâyet edilen kişilerdir. Ancak çeşitli nedenlerle, iyi bir yönetici olduğunu göstermiş ya da potansiyel olarak bu özelliğe sahip kimselerden çoğu defa gereği kadar yararlanılamamaktadır. Bir defa yukarıda da değinildiği gibi iyi yöneticinin vasıfları konusunda inandırıcı temellere dayanan bilgiler yoktur. Bu nedenle aranan vasıflar, bu konuda karar verecek olanların benimsedikleri veya önem verdikleri hususlara göre değişmektedir. Diğer yandan kabul edilen vasıflar ne olursa olsun, bunların özellikle potansiyel yöneticiler için ölçülmesi ve saptanması kolay değildir. Belirli bir tür yönetimde başarılı olmuş yöneticiler için de, farklı türde bir yönetim mevkiine getirilmeleri sözkonusu olduğu zaman birtakım tereddütler uyanmaktadır. Birçok hallerde, iyi yöneticicilerden yararlanmak istediğini belirten yetkililer, böyle bir yöneticide bulunması gerekli vasıflar hakkında görünüşte bazı kanılara sahip bulunduklarını belirtmekte ancak bu vasıflara sahip olduklarını içlerinden kabul ettikleri kişileri de yönetim mevkilerine ya getirememekte ya da getirmekten özellikle kaçınmaktadırlar. Çıkarlar, korkular, politik düşünceler gibi hususlar böyle durumların ortaya çıkmasının başlıca nedenleri olarak görünmektedir.

4. Bu konuda son olarak şu nokta üzerinde durmak istiyoruz : İyi yönetici için ileri sürülen vasıflar ne ölçüde öğretim ve eğitimle kazandırılabilir? Genellikle kabul edilen görüş şudur : İyi bir yöneticinin sahip olması gereken vasıfların hiç değilse bir kısmı eğitim ve öğretimle kazandırılabilir veya geliştirilebilir ; buna karşılık bazıları ise kişiliğe bağlı ve muhtemelen doğuştan gelen özelliklerdir.

Bu görüş doğru sayılsa bile öğretim ve eğitimde önemli bir güçlükle karşılaşılacağı söylenebilir. Bu güçlük şudur : yöneticilik eğitimine tâbi tutulan kimselere bu eğitim hâlen her yerde üniversite veya üniversite üstü seviyede verilmektedir. Bu itibarla yönetici olarak yetiştirilmek amacı ile eğitim görenler, bu eğitime başladıkları sırada kişilikleri geniş ölçüde teşekkül etmiş insanlardır. Hal böyle olunca da bunlara yöneticilik vasıfları kazandırmak hatta bu vasıflarını geliştirmek için eğitim yoluyla pekaz şey yapılabilir. Ancak bu görüş de ampirik yönden incelenmedikçe bir hipotez niteliğindedir. Bununla birlikte, Osmanlıların Enderun mekteplerinde ve Yeniçeri ocağında çok küçük yaştan başlattıkları eğitim ve bu şekilde eğitim görenlerden önemli bir kısmının - tabiî bu işlerin ciddiyet ve titizlikle yapıldığı dönemlerde - yönetimde sağladıkları başarılar düşünülürse oldukça kuvvetli bir hipotez karşısında bulunduğumuz söylenebilir.

Sanayileşme ve Sağlığın Korunması

Muzaffer UYGUNER

Bugün, bütün dünyada, sanaî devrim yıllarında batı Avrupa'da olduğu gibi, sanayileşme köylerden, şehirlere kitle halinde akını doğurmaktadır. Kişi bakımından şehir hayatını seçme, genel olarak, kazancının ve alım gücünün artması, beslenme ve giyinme şartlarının düzelmesi ve çok değişik bir yaşama erişme demektir. Topluluk bakımından ise kamu hizmetlerinin, özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinin artması ve böylece imkânların azalması sonucunu doğurur. Çok kez, şehirlere doğru bu hareket, daracık ve kötü konutlarda fazla nüfus barınması, aile yaşamına elverişli olmayan bir çevrenin ortaya çıkması ve ortam havasının bozulması gibi bazı üzücü halleri de yaratır. Bundan başka, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, yeni gelmiş köylü işçiler, tecrübesizlik yüzünden, öbür işçilerden daha fazla meslek kazalarına uğrarlar. Gelişmiş ülkeler de, sanayi devriminin ortaya çıkardığı sorunların hepsini tam olarak halledebilmiş değildir; gelişmekte olan ülkelerin bu gibi karışık durumlar karşısında büyük güçlüklerle karşılaşmaları bizim için şaşırtıcı olmamalıdır.

Sağlık, sanaî ve sosyal gelişmenin başlıca etkenlerinden biridir: burada, sanayileşmenin ortaya çıkardığı sağlık sorunları ile ilgili olarak Dacca'da (Doğu Pakistan) yapılan bölgelerarası bir seminer raporunu anmak istiyoruz. Hastalık ve genel olarak kötü sağlık şartları «insanın enerjisini baltalamakta ve böylece mal ve hizmet üretim gücünü azaltmakta, gelirin asgarî seviyede kalmasına ve beslenmenin bozukluğuna etki yapmakta, bu da yeni hastalıkları ve yeni sağlık bozukluklarını doğurmaktadır. Sağlık teşkilâtı bu kötü kısır dengeyi ortadan kaldırmak hususunda önemli rol oynamak zorundadır. Bugün ilerlemiş ülkelerde ortaya çıkan sorunlar yarın nüfus artışı, şehirlerin büyümesi ve çeşitli bakımlardan (su sağlanması, artıkların ve pis suların yok edilmesi, gecekonduların kaldırılması) bir çok güçlükler yaratması gibi hususlar, durumları daha az elverişli olan ülkelerin, hattâ ileri ülkelerin başına gelecektir. Bundan başka, bu ülkelerde, havanın kirlenmesi, sosyal ortam ve komşuluk ilgilerinin hızla değişmesi yüzünden psiko - sosyal karışıklıkların gözle görülür oranda artması da sağlık teşkilâtının önüne yeni sorunlar çıkarmaktadır.

Psiko - sosyal karışıklıklar, sanayileşen toplumlardaki hızlı evrimin kaçınılmaz bir sonucu olarak belirmektedir. Nüfus artışı ve nüfus hareketleri, ailelerin yer değiştirmesi ve kişinin kısa zamanda yeni ve beklenmeyen durumlarla karşılaşması bu sonuçları yaratmaktadır.

Hızlı bir sanayileşmenin yarattığı sağlık sorunları :

Sanayi merkezlerinin çevresinde doğan şehirlerin ortaya çıkardığı en önemli sorun su sorunudur. Köylerde oturanlar için su sağlanması önemli değildir, fakat şehirlerde bu o kadar kolay olamaz. Şehirlerde, hayatı durdurmadan ve gelişmeyi aksatmadan su sağlanması, elektrik enerjisi üretilmesi ve dağıtımı, taşıma hizmetleri önemli bir konu olmaktadır. Sanayileşme veya hızlı gelişme halinde bulunan bir topluluğun su isteği er geç kendini gösterecektir. Hindistan'da 78 milyon şehirlinin yalnız % 34 kadarı yeterince sudan faydalanabiliyor ve ihtiyacını güvenlikle sağlıyabiliyor, % 40 kadarı ise bu olanaktan yoksun bulunuyor. Lâtin Amerika ülkelerinde, şehirde oturan nüfusun üçte biri su dağıtımından faydalanamamaktadır. Öte yandan,

su sağlama güvenliği istenilen şekilde değildir. Sudan geçen kolera, tifo, dizateri ve karaciğer yangısı (hépatite infectiuese) gibi salgın hastalıklar pek eksik olmaz.

Sanayileşme, suların kirlenmesini de artırır. Pis suların temizlenmesi usulleri bilinmektedir, fakat kimyasal maddeler yüzünden zehirli artıkları önlemek mümkün olamamaktadır. Suyun kirlenmesi, suda yaşıyan bitkilerin ve hayvanların biyolojik dengesini de bozmaktadır; kimyasal artıklar yalnızca balıkları öldürmekle kalmıyor, aynı zamanda bunları hayat şartlarının biyolojik dönengesini de alt üst etmektedir. Suların kirlenmesi tarım ürünlerine de zarar vermektedir.

Su sorunundan sonra konut sorunu geliyor. Nüfusu, 1940 - 60 arasında 250.000 den 1.250.000 kişiye çıkan Venezuela'nın başkenti Caracas'da olduğu gibi çoğalan bir şehirde, konut yapımı aynı tempoda gidememekte, gelişmekte olan ülkelerde gecekondu gibi konutların hızlı artışı insanı şaşırtmaktadır.

Bu konutlara su verilmesi pek nadir hallerde mümkün olur; gerçek sağlık korumadan yoksun mahalle çeşmelerinden kişi ve ev ihtiyacı için en asgari miktarda faydalanılabilir. Çöpler ve pis sular evlerin çevresine atılır, böylece insanların ve hayvanların ayakları kirlenir; aynı zamanda oyun oynarken çocukların elleri de bu gibi pisliklere bulaşır. Bundan, hastalık bulaştıran sineklerin ve böceklerin gelişmesi için de en mükemmel ortam haline gelir. Nüfus yığılması, akciğer veremi ve hazım yolları hastalıklarının insandan insana geçmesini kolaylaştırır; aile ve kişi hayatının özel karakteri sinir ve beyin tansiyonunun artmasına sebebiyüksek bir dereceye çıkmış olduğu üzere, sanayileşme, havanın kirlenmesine de sebep olmaktadır. New York Eyaletinin 25 binden yukarı nüfuslu 40 şehrinde yapılan bir inceleme, hava kirlenmesinin öbürleri yanında fazla önemli olmadığını göstermiştir. Gelişmekte olan ülkelerde, bu sorun bugün için hiç önemli değildir, fakat bir iki kuşak sonra önem kazanacaktır.

Sanayileşmekte olan ülkelerde temessül hakkında ölçülü bir bilgi de yoktur. Henüz tesbit edilmemiş bir çok etken vardır bu konuda: Yeni gelenlerin şehirde bir iş ayarlaması yapmakta olup olmadığı ve ücretler üzerinde etki yapıp yapmadığı, gelenlerin yalnız ya da aileleri ile birlikte gelip gelmediği, iş verenlerin işçilerine gıda yardımı yapıp yapmadığı, çocuklarla gebe ve emzkli kadınlar gibi yardıma muhtaçlara bir kamu yardımı yapılıp yapılmadığı. Para ekonomisi içinde yaşayan bir toplumda, en önemli etken ücret seviyesidir; zira şehirde oturanyet verir; çevrede olduğu gibi evlerdeki olaylar olağan işlerdendir ve yangın zararları bu arada anılabilir.

Son on yılda içme suyu kıtlığı yanında çoklar konut kirası, yakacak, aydınlatma, muhtemelen su, özellikle gıda için bir ıraç bulmak zorundadır; ihtiyaç sıkıştırdıkça, günlük tüketim için en basit ve hada ucuz gıda maddelerini satın alma suretiyle tasarruf yapılacaktır. Afrika'da yapılan incelemeler göstermiştir ki, şehre yeni gelen aileler fakirlik içinde yaşamaktadır. Bir çok ailenin beslenme konusundaki muhafazakârlığı ise sorunu iyice karıştırmaktadır; göçmenlerin bir ülkenin diline yemeklerinden daha kolay alıştıkları tesbit edilmiştir. Beslenme sosyal şartların bir semboludür ve çok defa şehirlerin yeni halkı çay, mamul, içkiler, alkol veya şeker gibi besleme değeri az olan gıda maddeleri satın alabilirler. Bu şartlar içinde, şehirli kişi köyündeki geliri ile bazı güçlüklerle karşılaşır, gıda bakımından da zorluk çeker.

Yaşama şeklinin değişmesi çok kez akıl hastalıklarına sebep olur. Sanayileşmiş ve şehirleşmiş toplumlarda sinir bozuklukları fazlaca görülür, bunları sanayi yüzünden kaydedilen saatlere yüklemek gerekir. İntiharlar ve psikosomatik bozukluklar, köyden yeni gelenler arasında çoğalan ikinci önemli bozukluktur. Lima şehrine göçeden Peru dağlıları yükseklik ve iklim değişikliklerinden ötürü bazı güçlüklerle karşılaştıkları gibi kan dolaşımından psikosomatik simtomlar, hazım yolları hastalıkları, nefes alma sinir sistemi bozuklukları gibi şehir hayatına uyamama belirtilerinden de ıztırap çekmektedirler.

Aile hayatı da tam bir evrim içinde olup aile geleneklerinin değişmesi veya kopması tansiyon ve sinir şoklarını doğurmakta; böylece cinayet, fuhuş, alkolizm ve toksikomani gibi suçlulukların artmasına cevap sebep olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerede modern makinalar işçi sayısını azaltmaktadır, bu olay gelişmekte olan ülkelerde de aynı şekilde ortaya çıkacaktır zamanla. Yapılan son bir etüde göre, fabrika çevresinde bir iş sıralaması, sorumluluk noksanlığı ve makinaların iyi kullanılmaması gibi hususlarda düşünmek gerekmektedir. Bir başka etüd sınaî çevreye uymamanın özgürsüzlüğe sebep olduğunu göstermekte, modern sanayin kişinin hareket kabiliyetini kırmakta, kendini özgür duygusundan sıyırmakta, ona işin kendisine eğemen olduğu ve kendsinin ise işe eğemen olamadığı duygusu vermekte olduğunu ortaya koymuştur.

...İş bir şeye katlanmak ve mümkün olanı yapmak anlamını ortadan kaldırmaktadır. İşin, kısa bir dönemde kişinin ve ailenin hayat seviyesini yükselttiği bir gerçektir, fakat uzun dönemde bunun düşmesi karşısında insanın kendi kabilesinin geleneksel ve miras yolu ile geçen yaşama biçimine dönmektedir.

Açların çoğunlukta bulunduğu ve işin çok kez gelecek yemeğin şartı olduğu ülkelerde de bu gibi durumların ortaya çıkması muhtemeldir. Bununla birlikte, bu gibi durumlar sanayileşmiş ülkelerde geçmişte kalmıştır ve bunlar birer tecrübe niteliğindedir, zira, bu durumun

sonucu hastalıklar, ölümler çoğalmakta; verim düşmekte ve verimlilik yetmez bir duruma gelmektedir.

Şehirleşmekte ve sanayileşmekte olan bütün toplumlarda görülen bu genel sağlık sorunlarına her sanayi kolunun kendine has makinalara kaptırma, işlenen maddeden ve işyerlerindeki havanın kirlenmesinden zehirlenme gibi sağlık koruma sorunlarını da eklemek zorundayız. İşverenin bilgisizliği ve usullerin yeniliği de gelişmekte olan ülkelerde, uzun zaman önce sanayileşmiş, geçmişini derslerinden faydalanmış ve devletin kontrol için sıkı tedbirler almış bulunduğu ülkelere göre sağlık koruma işleri daha fazla önem kazanır.

Gelişmekte olan ülkeler için gerekli sağlık hizmetleri :

Yirminci yüzyılın ortasında, koruma, teşhis, tedavi usulleri ve işe alıştırma birbirinden kalın çizgilerle ayrılmaktadır. Gelişmiş olan ülkelerde iş hekimliğinin uzmanlaşmış kolları, bir çok hallerde, ikili çalışmayı gerektiren ve sorumluluk hususunda bazı karışıklıklar doğuran genel sağlık hizmetlerinden ayrılmıştır. Gelişmekolan ülkelerde bu modele uygun bir sağlık hizmeti düşünülemez, fakat genel ve tüm bir sağlık düzeni içinde bazı tedbirler alınabilir. Unutmamak gerekir ki bu ülkelerde en ciddî sorun genel sağlık hizmetlerinin bulaşıcı hastalıklar'a savaşa yönelmiş olması, böylece sınaî hastalıklara fazla önem verilememesidir. Buna malî kaynakların yetersizliği ve kıtlığı yüzünden hekim ve eczacı yetiştirilmesi sebebiyle personel yokluğunu da katmak gerekir. Her ülke kendi şartlarına uygun tedbirleri alarak iş hekimliği konusunda tam bir program yürütebilir. Plânlama safhasında, sanayileşmenin sağlık yönlerini hesaba katmak ve iş hekimliği hizmetlerinin kurulmasında bazı olanaklar sağlamak etki ve tasarruf bakımından gereklidir.

Boş büyük bir insan gücü bulunan gelişmekte olan ülkelerde işverenlerin çoğu, sanayi devriminin yapıldığı yıllarda olduğu gibi işçilerin sağlık durumu ile ilgilenmemek eğiliminde ve yalnızca verimi artırarak üretimi çoğaltmak düşüncesindedir. Bu yüzden iş saatlerini, fabrikalarda çalışma şartlarını, çocukların ve kadınların çalışma şartlarını uygulama olanaklarını da gözönünde tutarak düzenleyen yasalar koymak gerekir. Ayrıca, her işletmenin birer iş hekimi sağlanmasına çaşılmalı ve devlet de bu alandaki rölünü yerine getirmelidir.

Millî eğitim ve öğretim de sağlık programının tamamlayıcı bir parçasıdır.

Bir çok hallerde hastalıktan korunmak ve sağlığı perçinlemek kişilerin hayat şeklini ve madde ihtiyaçları yönünden alışkanlıklarını değiştirmek gerekir. Hayat şeklinin ve kişisel alışkanlıklarının kökleri kültürde, dinde ve sosyal yaşayıştadır. Sağlık konusundaki bilgisizlik, kamu sağlığının korunması yolunda düzenleme çareleri ararken, sağlık hizmetleri bakımından gerçek bir başarısızlığa sebep olabilir. Uzun dönemde, sanayileşmenin ortaya çıkardığı sağlık sorunlarına iyi bir hal çaresi bulunması yalnızca üst makamların zoru ile olmamalıdır ve olamaz da. Bu alanda başarı en asgarî şartları yerine getirmesi gereken halkın isteği ve işbirliği ile gerçekleşebilir.

Yeteri derecede içme suyunun sağlanmasının, katı ve ve sıvı artıkların yok edilmesinin, havayı kirletmekten çekinilmesinin ,iyi bir konuta sahip olmanın, iyi bir gıda rejiminn ve elverişli iş şartlarının sağlık için gerekli olduğu fikri kişilere aşılanmalıdır. Bu temel ihtiyaçların iyileştirilmesi yolundaki sıkıştırmanın piramidin tabanından gelmesini sağlamalı, bir otoritenin zorlamasına bırakmamalıdır. Bu alandaki kötü anlayış ve uygulayışı önlemek için bu konuda iyi yetişmiş hekim, sağlık teknisyeni, hemşire ve sosyal işçilerden faydanılmalıdır.

Sağlık işlerinde çalışanlara sağlık programının amacına uygun bilgiler verilmeli, halkın bileceği konular anlatılmalı ve onların yapabileceği işler gösterilmelidir.

Bucak Teşkilâtı Hakkında Bir Eleştirme ve Görüş

Ekrem Talât AVŞAROĞLU
Merkez Valisi

İçişleri Bakanlığınca hazırlanan Bucak İdaresi üzerinde Bir Araştırma adlı incelemede :

1 — Bucağın fonksiyonlarını yitirmiş ve varlık nedenleri tartışılır hale gelmiş olduğu, görevlerinin etkisiz kaldığı,

2 — Uygulanan görevlerin nispeti % 8.9, uygulanmayan görevlerin ise % 17.3 olduğu,

3 — Bucakların kaldırılmasına, yerine şartları uygun mahallerde ilçe veya bucakların yerine bir kaç köyden meydana gelen birleşik komünler kurulmasının uygun olduğu,

4 — Tam teşkilâtlı bucağın personel yönünden maliyetinin 222 bin lira, ilçe kuruluşu arasındaki maliyet farkı ise 71 bin lira olduğu,

5 — 238 Bucak Müdüründen 124'ünün şimdiki durumda faydalı olmadıklarını, Valilerin % 67.2, Kaymakamların % 68.5 nin, Bucakların kaldırılmasını teklif etmiş oldukları,

dercedilmiştir.

Konuyu eleştirdiğimizde şunu görüyoruz :

1 — Hazırlanan raporda Bucak tarihî gelişimi içinde ve özellikle Cumhuriyetin ilânını müteakip çok önemli görevler ifa etmiştir. Bunu teslim etmemek kadirşinaslıkla bağdaşamaz. Ancak bir nevi polis devlet görüş ve tatbikatı içinde ifa edilen bu hizmetleri tekrardan beklemek hukuka bağlı ve demokratik nizam içinde gelişmeyi ve plânlı kalkınmayı prensip edinmiş günümüzün Türkiyesinde artık mümkün değildir denmektedir. Bu suretle raporda geçmişe iftira ve bugüne alkış tutmanın tipik bir ifadesi yer almış bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilânından sonra hukuka bağlı olmadıkları için Bucaklar başarılı imişler fakat bugün hukuka bağlı oldukları için hizmet göremez hale gelmişler anlamına gelmektedir. Cumhuriyetin ilânı sıralarında Devletin polis devleti olduğu da hatalı bir görüştür. Emniyet ve asayişin sağlanması halkın huzur ve güven içinde tutulması devletin polislik vazifesidir. Dün de bugün de bu böyledir, yarın da böyle olacaktır. Totaliter devletlerde de, demokrat devletlerde de bu böyledir. 1932 - 1935 yılları arasında iki bucakta vazife gördüm. Hiç bir baskı unsuru, hiç bir politik rezalet olmadığı için kanunun ve vicdanın emrettiği şekilde hizmet görülürdü. Hizmet bugünkünden çok daha hukukî ve kanunî idi. Bununla birlikte itiraf edilen bir husus vardır. Dün bucakların iyi hizmet gördüğü, bugün ise arzulanan hizmetleri veremedikleri. İnceleme yapan arkadaş bucakların bugün neden arzulanan hizmeti yapamadıklarını objektif olarak incelemesi ve ortaya koyması gerekirdi. Daha başlangıçtan beri inceleme bir ön yargı ile ve bucakların kaldırılması tezi üzerine oturtulmuş ve inceleme de objektiflikten uzak kalmıştır.

1950 yılından sonra parti, ocak ve bucak başkanları söz sahibi olmuştur. Bu sebeple başta bucak olmak üzere kaza ve vilâyetlerde hizmetin arzulanan şekilde yapılmasına engel olmuştur. Bunlara ayak uyduran İçişleri Bakanlığının tutumu da bucak idaresinde daha farklı bir hizmet gerilemesine sebep olmuştur. İçişleri Bakanlığı bucaklarla ilgilenmemiş adeta üvey evlât muamelesi yapmıştır. Bucak Hükûmet Konakları çok yerde yoktur. Bucak Müdürü lojmanları hiç yoktur. Bucağın masası, sandalyesi, dolabı, yazı makinesi, kırtasiyesi ve bir daire için lüzumlu asgarî araçları ve gereçleri yoktur. Hatta Türkiye Cumhuriyeti Kanunları yoktur. Resmî Gazetenin gittiği bile çok kerre vakî değildir. 20. asrın 69. yılında 1953 bucakta halâ telefon yoktur. Bu yüz kızartıcıdır. Bu kadar mahrumiyet içinde bucaktan ve bucak müdüründen hizmet beklenmesi en hafif mânası ile haksızlıktır.

Gayri menkûle vaki tecavüzlerin def'i hakkındaki idarenin bir numaralı asayiş kanunu olan 2311 sayılı Kanun Bucak Müdürlerine yetki tanıdığı halde bilâhare çıkan 5917 sayılı kanun bu yetkiyi almıştır. Bu yetki neden alınmıştır? Bucak Müdürleri bu Kanunu tatbik etmekten aciz mi idiler? Yoksa görevlerini kötüye mi kullandılar? Birçok kazalarda kaymakamın bulunmaması veya ayrılması sebebiyle tahrirat kâtipleri kaymakama vekâlet etmektedirler. İlkokul mezunu olan tahrirat kâtipleri bu Kanunu tatbike yeterlidirler de lise ve muadili tahsilli bucak müdürleri neden aciz olsun? Görevlerini aksatmaları hususu ise Vali ve Kay-

makamların da bu hususta aksaklıklar gösterdikleri gibi Bucak Müdürleri de gösterebilirler. Bu hizmetin onlardan alınmasını gerektirmezdi. Böyle bir hal karşısında diğerleri gibi murakabe mekanizması kanunî gereklerini yapardı. Sonra teftişlerimiz esnasında Bucak bölgesindeki men'i müdahale dilekçelerinin incelenmesinin yine bucak müdürleri tarafından yapıldığı fakat kararın kaza ve vilâyetlerde verildiği görülmüştür. Kanuna rağmen yine bu incelemelerin bucak müdürleri tarafından yapılması zarureti doğduğu ve bu yazışma sebebiyle kanundaki müddet içinde ve vaktinde karar verilemediği gibi hizmetin lüzumsuz uzamasına sebep olmaktadır.

İdarenin Tazminat Kanunu vardır. Kaymakamlıktan gelmiş Merkez memurlarına bu tazminat verildiği halde Bucak Müdürlüğünden gelmiş, Merkezde çalışan 10 kadar Bucak Müdürü arkadaşa bu hak çok görülmüştür. Senelik 10 bin lira gibi bu küçük fedakârlıktan kaçınılmıştır.

Münhal kaza kaymakamlıklarına vekâletin o yerdeki ehliyetli Bucak Müdürüne yoksa civar bucaklardan ehliyetli bir Bucak Müdürüne vekâlet verilmesi gerekirken ufak bir yolluk ve ikâmet yövmiyesinden kaçınılarak Bucak Müdürlerine vekâlet verilmemekte ve bu prensip olarak kabul edilmemektedir. Bu durumda Bucak Müdürlerinin maneviyatını sarsmaktadır.

İçişleri Bakanının gerek Meclis ve gerekse Senatoda fırsat buldukça Meclisin havasına uyarak sırf politik maksatla Bucak Teşkilâtının kaldırılacağını söylemesi kendi teşkilâtını bilmeyerek zedelediği ve teşkilâtı halk nazarında küçük düşürdüğü gibi bucak personelini de huzursuzluğa sevk etmektedir.

Almanya seyahatim esnasında Berlin Federal İçişleri Bakanlığı Müsteşarının İçişleri Bakanlığına bağlı lise tahsilli 5 - 10 memurun 45 - 90 gün müddetle masrafları Berlin İdaresi tarafından ödenmek üzere gönderilmesi arzusunu izhar etmişti. Durumu bir yazı ile İçişleri Bakanlığına bildirdim... Bucak müdürlerinden gönderilmesi ricasında bulundum. Bugüne kadar bir tek Bucak Müdürünün gönderildiğini duymadım. Bakanlığımıza hiç bir külfet yüklemediği halde gönderilmemeleri hatalı olmuştur. Bu hal Bucak Müdürlerinin gelişmelerine yardımcı olurdu.

İkinci İdareciler Kongresinde yetkileri artırmak suretiyle Bucakların muhafazasının memleketin gelişen şartlarına daha uygun olacağı görüşünü benimsemiş ve bu amaçla bazı teklifler kabul edilmiştir. Kongrece kabul edilen 5442 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair Kanun Tasarısı ile İl İdare Kanununun 40. maddesine :

a) Bucak memur ve müstahdemlerine acele hallerde beş gün kadar mazeret izini verebilir ve keyfiyeti Kaymakamlığa bildirir.

b) Bucak memurlarına izin verilmeden önce Bucak Müdürünün mütalâası alınır,

c) Bütün bucak âmir ve memurlarının birinci derecede tezkiye âmiridir,

d) Bucakta teşkilâtı ve görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesi ile ilgili bulunan bir dairenin âmir ve memurundan isteyebilir,

Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir.

Ayrıca kanunun 52. maddesinin 1. fıkrasına da : Bucak sınırları içerisinde köy ve kasabaların mahallî mahiyetteki müşterek ihtiyaçlarını düzenlemek ve toplum kalkınmasında, sair lüzumlu anlarda vazife görmek üzere bucaklarda Bucak Müdürünün başkanlığı altında bir Bucak Meclisi ve Bucak Komisyonu kurulabilir. Bu temenni seneler geçtiği halde kanunlaşamamış Bakanlığın bu yönde en ufak bir teşebbüs ve hareketi olmamıştır. Bucak Müdürlerine verilen yetkiler alınır, yetki verilmesi için en yetkili organ olan İdareciler Kongresinin karar vermesine rağmen bu küçük yetki dahi verilmez, ondan sonra da Bucakların fonksiyonunu yitirmiş olduğu ve nedenleri tartışılır hale geldiği, görevlerinin etkisiz olduğu ileri sürülür. Maddî ve manevî imkânlardan mahrum edilen bucakların bugünkü faaliyeti dahi kayda şayandır.

2 — Raporda bucaklarda uygulanan görevlerin nispeti % 8.9 olarak, uygulanmayan görevlerin nispeti ise % 17.3 olduğu bildirilmiştir. Hizmetin tamamı % 26.2 olarak kabul edilmiş bu rakama ve bu nispetlere nasıl ulaşıldığı anlaşılamamıştır. Bucak Müdürlerinin uyguladığı görevlerden feragatın bir aksaklık doğurup doğuramıyacağı üzerinde dikkatle durulmamış olduğu gibi uygulanamayan görevlerin neden uygulanamadığı bu uygulamamanın Bucak Müdürlerinin kifayetsizliğinden mi? idarenin veya yukarı kademedeki idarecilerin kusurundan mı? yoksa kanun yapıcısının bu teşkilât ve konu üzerine eğilmemesinden mi? olduğu hususuna temas edilmemiştir. Bu mücerret nispet ve ifadeler durumu aydınlatmaktan uzaktır.

3 — Bucakların kaldırılması ve yerine şartları uygun olan mahallerde ilçe kurulması tezi ileri sürülmektedir. 1950 - 1960 yılları arasında 50 yi aşkın Bucak ve köy ilçe haline getirilmiştir. Aradan 15 sene gibi bir zaman geçtiği halde bu ilçeler beklenen ve istenen gayeyi teminden uzak kalmıştır. Ve bu kadar zaman dahi geçse yine bu politik ilçelerden beklenen gayeyi teminden uzak kalacağı şüphesiz kabul edilmelidir. O halde bu bucakları ilçe yapmakta ne fayda beklenmektedir. Şartlar uygun olmadığı takdirde bucağa bağlı köyler ilçeye veya il merkezine bağlanacaktır.

Bucakların kaldırılması ile ilçelerin pek çoğu 50 - 120 köye sahip olacaktır. Bir idareci ne kadar cevval ne kadar uyanık olursa olsun bu kadar kabarık köyün nabzını elinde tutup mü-

rakabe tesis edip hizmete zamanında yetişmesi maddeten mümkün olamıyacaktır. Karadeniz ve Akdeniz'de ilçeler kıyılarda, dağlık bölgelerde ovalarda ve vadilerde teşekkül etmiştir. Bunlara bağlı köyler daha ziyade dağlarda bulunmaktadır. Arazi arızalı olduğu için yol da yoktur. Kaza merkezine iki günde gelinebilen uzaklıkta köyler vardır. Yazın iş kışın iklim sebebiyle kaza merkezine gitmek imkânını bulamazlar. Bu yerlerde ilçe teşkili de mümkün değildir. Bu yerlerde kurulmuş bucakların muhafazası mecburidir.

Vaktiyle bir kazada Kaymakam bulunuyordum. Kazanın üç nahiyesi ve 200 parça köyü vardı. O zamanki vasıta ile ancak senede 65 köyün teftişini yapabiliyordum. Kazanın bütün köylerini gezmek için 4 seneye ihtiyaç gösteriyordu. İncelediğim ve yapılmasını isediğim köyleri dört sene sonra görmek ve kontrol etmek durumunda idim. Vermiş olduğum mucip sebepli rapor üzerine bir vadide bulunan üç bucak bir ilçe haline geldi. Geri kalan 100 köy ilçeye bağlandı. Bir kaymakamın 100 köy üzerinde mürakabe tesisinin de mümkün olamıyacağı için bölge merkezlerinde birer bucak tesis olunmuş ve ilçenin hizmeti kısmen azaltılmıştır. Bu bölgelerden birinin merkezi olan büyük köy daimî ilçeyi rahatsız eden bir köydür. Tahsildar tahsilâta geleceği haberi üzerine köylü parayı vermemek için söz birliği eder. Tahsildar köye geldiği zaman hadise çıkarırlar ve gebe bir kadına tahsisen çocuk düşürtüp tahsildarı suçlu tutar, mahkemeye başvururlar, bu suretle hem tahsilât durur ve hem de suçsuz tahsildar ağır bir suç altına sokulur ve bölge huzursuzluk içinde kalırdı. Bu gibi olaylar çok olurdu. Bu hadiseleri vaktinde önleme imkânına sahip olamazdım. Bu yerde bir nahiye tesis edilerek köylünün ve bölgenin bu teşkilâtla dirlik ve düzenliğini zamanında sağlamış bulundum. Dün zaruret duyularak kurulan Bucakların bugün görevini yapamıyor mülâhazasiyle kaldırılmasına tabiatiyle taraftar olamıyacağız. Bugün dahi yine bucakların dirlik ve düzenliğin sağlanması için bir teminattır. Yine aynı ilçede diğer bir merkezî bölgede bucak kurmak teşebbüsümüz civar kazadan olan milletvekilinin müdahalesi ile önlenmişti. Harp içerisinde bir kış günü yerde bir metre kar bulunduğu sırada 30 km. uzaktaki bu bölgede bir casusun bulunduğu haberi üzerine çekmiş olduğum sıkıntıyı çok iyi hatırlarım. O merkezde bir teşkilât ve bir Bucak Müdürü olsaydı bu ve bu gibi olayları zamanında önlerdim. Gerçi olay önlenmiş ve şüpheliler yakalanmıştı. Fakat her zaman müspet netice alınmayabilir.

Bucakların yerine birkaç köyden meydana gelen birleşik komünler kurulmasının uygun olduğu raporda dercedilmiştir. Bu ifadeden de çok iyi anlaşılıyor ki, nahiye teşkilâtının fonksiyonunun ne olduğu anlaşılamamıştır. Birleşik komünler mahallî mahiyette hizmet görecektir. Merkeze ait hizmeti nasıl ve ne için bu mahallî teşkilâta verilecektir. Ve bu teşkilât Bucak Teşkilâtından beklenen hizmeti yerine getirebilecek midir? Memleketimizde bir takım moda fikirler ortaya atılır. Bölge Valileri Teşkilâtı, Umumî Valilikler, Metropoliten Teşkilât, Commun - Compose birleşik komünler gibi. Bizim ülemâ bilhassa Fransa'yı adım adım kovalarlar. Bizim turist idareciler de bunlara uygun adımlar atarlar, oradan bir takım kopyalar koparırlar. Hangi zaruret ve ihtiyacın bizi böyle bir teşkilât kurmaya mecbur ettiğini düşünmez. Orada bu teşkilâtın ne netice verdiğini de araştırmaz.

Bilgiç görünmek için bu gibi tezleri savunurlar. Türkiye'nin gerçeklerini inceleyerek ve buna göre gerekiyorsa teşkilât kurmayı akıl edemezler. Zaten bunun için de yeterli değildirler. Birleşik Komün Teşkilâtı da fantazi olmaktan ileri gidemez.

4 — Raporda tam teşkilâtlı Bucak personelinin maliyetinin 222 bin lira olup, ilçe kuruluşu arasındaki maliyet farkı ise 71 bin lira olduğu bildirilmiş ise de bu beyan şüphe ile karşılanmıştır. Verilen rakamların gerçek rakamlar olmaktan uzak hayali rakamlar olduğu kanısına varılmıştır.

5 — Raporda 238 Bucak Müdüründen 124 nün şimdiki durumda faydalı olmadıklarını, Valilerin ise % 67.2 nin, Kaymakamların % 68.5 'nin bucakların kaldırılmasını teklif etmiş olduklari dercedilmiştir. Bucak müdürlerinden 124 nün şimdiki durumda faydalı olmadıklarını bildirilmiş olmalarına rağmen neden faydalı olamadıkları ve nasıl faydalı olacaklarının da araştırılması gerekirdi. Bucakların kaldırılması ön yargısı ile hareket edildiği için böyle bir araştırmaya gidilmediği tahmin edilmiştir. Araştırma yapılırken hep resmî makamdan mütalâa alınmıştır. Bucakların kalkması veya kalması hususunda vatandaşın ne düşündüğü tespit edilmemiştir. Memleketimizde demokratik bir idare bulunduğuna göre Bucakların kaldırılması veya kalması hususunda halkın reyine müracaat mecburiyeti vardır. Eğer vatandaş bucakların kalmasını arzu ediyorsa bunun nedenlerini aramak lâzımdır. Halk çok defa ifade ettiğinin dışında ifade edemiyecekleri veya ifade edemedikleri hususunda bulunacağını kabul etmek lâzımdır. Bu hususta derinlemesine incelenmesi gerekir. Vatandaş bucakların kaldırılmasını istemez. Görünüş sebebi olarak köylerinin itibarlı olması ileride ilçe olması için bir hazırlık yaptığı kanısını doğurur. Asıl sebep bu olmasa gerekir. Türkiye'de emniyet ve asayiş tam teessüs etmemiştir. Son senelerde ise çok bozulmuştur. Ziraî asayiş ise hiç yoktur. Güçsüz vatandaş bucak teşkilâtını kendi emniyet ve huzurunun bölgesinin dirlik düzenliğinin teminatı saymaktadır. Bucak Müdürü her ne olursa olsun çok kerre mevzuata saygılı ve uyan kimsedir. Sorumluluk duygusu taşır. Bucaklarda karakolların bırakılması bu sonucu vermez. Jandarma teşkilâtı her ne kadar uzun silâhlı polis ise de eğitim itibariyle tamamen askeridir. Bu teşkilâtta emre saygı ve uyma mevzuata saygıdan

önce gelir. Vatandaş bu bakımdan Bucak teşkilâtının ve Bucak Müdürünün bulunmasını ister.

Bucak müdürleri hükûmetin temsilci sıfatını taşıdıklarından halk tarafından bir baba sayıldığı ve hatta aile mahramiyetine soktuğu dahi vakidir. Bununla birlikte zamanında bir danışman bir klavuz olur. Bucak teşkilâtı halka çok yakın bir teşkilât olduğu için halkın nabzını yoklamakta, dertlerini, niyetlerini öğrenmekte, ilçeden daha önce gelir.

Görevini namus bilmiş ve her an kendisini halk hizmetinde ve bölgesinin nabzını elinde tutan bir Vali ve Kaymakamın, Bucak teşkilâtının kaldırılmasını isteyeceğini hiç ummam. İdarei maslâhatçı idareci ise vazifeyi benimsemediği için Bucak teşkilâtının kalkması veya kalkması onun için hiç bir şey ifade etmez.

Bazı bucaklar politik maksatla veya nüfuzla veya hatalı olarak kurulduğu için bu bucakların kaldırılması veya maksada uygun şekle sokulması yerinde olur. Bir vilâyetin teftişini yapıyordum. Umumî meclis birçok kararlarında filan kaza ile filan kaza arasında kaza bulunmadığından kaza teşkiline, filan nahiye ile filan nahiye arasında nahiye bulunmadığından nahiye teşkiline karar verilmiş birkaç kilometre ara ile kıyıda şerit halinde ilçe ve bucak teşkil olunmuştu. Bu şekilde kurulan teşekküller faydalı değil, zararlıdır. Politik maksatla kurulmuş dört köylü bir Ç ilçesi ile B bucağı arasındaki mesafe 4 km. dir. Bucağın 11 köyü, 2 belediyesi vardır. 4 köylü ilçe merkezi olamıyacağı gibi 4 km. mesafede de bucak olamaz. Esasen bucak merkezi her bakımdan ilçe merkezi olması lâzım gelirken sırf politik maksatlarla ilçe merkezi bir köyde kurulmuştur, bölgenin merkezinde değil, tamamen sınırındadır. İdare Teşkilâtındaki bu aksaklıklar giderilebilir. Bucak merkezi ilçe merkezi olabilir. Veya Bucak Teşkilâtı tamamen kaldırılır ve teşkilât tekniğine uygun yerlerde kurulabilir. Behemahal bu hususta bir teşkilât değişikliğine ve ıslahına ihtiyaç vardır ve bunun taraftarıyız.

Bucak Teşkilâtı hem halkın dirlik ve düzenliğinin sağlanması, hem devletin emniyet ve asayiş işlerinde yardımcı olması hem devlet hizmetinin halkın ayağına götürülmesi ve hem köylüye klavuz ve öncü olması bakımından faydalı bir teşkilâttır. İdareciler Kongresinde kararlaştırılan yetkilerle toplum kalkınması ve turizm işlerinde görev ve yetki verilmelidir. Bucak müdürlerine ilk sorgu yapma yetkisi de verilebilir. Ve ceza mevzuatına hüküm konabilir.

Bucak Müdürlerinin Doğuda emniyet ve asayiş konularında daha müessir olabilmeleri için ilçe veya il merkezleri ile telsizle haberleşme imkânının verilmesi çok fayda sağlar. Aynı zamanda telefon şebekesinden kuruluş ve idamesi bakımından masrafı az olur.

Bucak teşkilâtına verilen ve verilecek olan görevleri yapabilmesi için kanunî, maddî ve mânevî imkânlar verilmelidir.

Bucak Müdürlerinin iyi seçilmesi ve iyi yetiştirilmesi lâzımdır. Yetişmiş elemanlar çeşitli sebeplerle değerlendirilmeli ve Bucak Müdürleri atılmış ve unutulmuşluktan kurtarılmalıdır.

Sosyal Güvenlik Konusunda Milletlerarası İşbirliği Alanında Yeni Bir Görüş

Girard M.F. Veldkomp'dan
kısaltarak çeviren :
Sıtkı COŞKUN

Sanayileşmiş ülkelerde sosyal güvenliğin 20 nci asrın en önemli olaylarından biri olarak gelişmekte olduğu hiç bir suretle inkâr edilemez. Fakat bugün, bu memleketlerin büyük bir kısmı çok gelişmiş sosyal güvenlik sistemlerinden faydalanmış iseler de, bu gelişmede, bazı faktörlerin çok mühim rol oynadıklarını unutmamak gerekir.

Evvelâ bu sistemler hemen hemen bir asırlık zaman zarfında gelişmişlerdir; saniyen, bu sistemlere verilmesi gereken şeklin tesbiti ile murtabıt olarak çok şiddetli tezahür eden sosyal ve oplitik çalışmalar millî ekonomik kaynakların önemi, sosyal güvenlik konusunun gelişmesine tesirler icra etmiştir.

İkinci Dünya savaşından bu yana, Harp sırasında yayınlanmış bulunan raporların olsun, Philadelphia Deklarasyonu veya İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin olsun, gelişmiş memleketlerdeki sosyal güvenlik mefhumuna önemli tesirleri kaydedilmiş, ayrıca bu gelişmelere Harp sonrasını takip eden iktisadî hamleler de müspet katkıda bulunmuştur.

Bu faktörler nazarı itibara alındığında, muhtelif ülkelerde mevcut güvenlik rejimleri arasındaki farklılıklar ile, muayyen bir sistemdeki veya her devletçe bu konuda tatbik edilmekte olan hükümlerdeki ayrılıkların nedeni daha kolaylıkla anlaşılır.

Şüphesiz ki, bu farklılıklar, çeşitli sosyal güvenlik şekillerini rasyonalize etmek ve bu konuda tam bir koordinasyonu sağlamak gayreti içinde bulunan endüstriyel memleketlerin bir çoklarında azalmaktadır. Diğer taraftan, bir çok devletlerde sosyal güvenliğe, gerek himaye görecek şahıslar için gerek vazedilen himayenin şumulü bakımından, bu gayretin gerektirdiği masrafların büyük olmasına rağmen, mümkün olduğu kadar geniş bir etki sahası verme gayreti içersindedirler.

Sosyal Güvenlik ve Ekonomik Gelişme :

Şu veya bu şekilde, endüstrileşmiş memleketlerde, sosyal güvenlik sistemleri, tedricen istisnaî bir vüs'at kazanmış olup, bu memleketler, sosyal risklere karşı çok geniş bir himaye sistemini tatbike başlamışlardır. Bunun gerektirdiği büyük masraflar, memleketlere göre, iştirak hisseleri veya vergilerle veya her ikisile birlikte sağlanmıştır.

Buna karşılık sosyal güvenliğe ayrılmış gayrı safi millî hasıla yüzdesinde büyük farklılıklar mevcuttur. İlerlemiş ülkelere nispetle gelişme yolunda bulunan memleketlerde durum çok farklıdır. B İ T'ın bu konuda 1963 yılında toplamış olduğu veriler, bu yıl içersinde, İtalya da dahil, Doğu ve Batı Avrupa ülkelerinde gayri safi millî hasılanın % 10 hatta daha fazlasının bu maksat için ayrıldığını, halbuki azımsanamıyacak kadar çok sayıda gelişme yolundaki memleketlerde ise bu miktarın % 3'ün de altında bulunduğunu göstermektedir. Şüphesiz ki bu mütalâalar, muteber bir karşılaştırma yapmağa elvermeyebilirler, fakat muhakkak ki birer müş'irdirler.

Gelişme yolundaki memleketlerde cari sosyal güvenlik sistemlerini daha yakından incelediğimiz takdirde, sadece, sosyal güvenlik için harcanmakta olan paraların gelişmiş milletlerdekine kıyasla çok daha az olduğu müşahede edilir.

Bununla beraber, yaptığımız mukayesenin, ekonomik gelişmenin, sosyal güvenliğe maddî imkânlar ölçüsü ile bir arada mütalâa edilmesi gerekir.

Binaenaleyh, gelişmiş bir memleketin gelişme safhasında bulunduğu senelerde, sosyal güvenlik için ayırdığı meblağın bugün gelişme yolunda olan bir memleketin aynı gaye ile ayırdığı meblâğ ile karşılaştırılması zaruridir. Bundan başka, şunu da unutmamalıdır ki, gelişmiş memleketlerin çoğunda bazı zamanlarda, memurlar ve askerî sınıf bugün de bazı yerlerde olduğu gibi sosyal güvenlik açısından imtiyazlı bir durumda kalmışlardır.

Netice itibarile, şu mühim noktaya vasıl olunur ki, gelişme yolundaki memleketlerin sosyal güvenlik bakımından endüstriyel ülkelere kıyasla geri kalmış olmaları, onları, genel olarak, ekonomik alanda, erişmek zorunda kaldıkları seviyeden ileri gelmiştir.

Farklılığın azaltılması bakımından milletlerarası yardım :

Bugün, sosyal ve ekonomik açıdan mevcut farklılığın milletlerarası işbirliği çerçevesinde giderilmesine gayret sarfedilmektedir. Bu gayretlerin sosyal güvenlik alanında ne şekilde ve nasıl yapılması gerekecektir? Gelişme yolundaki memleketlerin bugün karşı karşıya kaldıkları, acil sosyal ihtiyaçlarının çokluğu, buna mukabil mevcut kaynaklarının sınırlı oluşu muadelesi karşısında, bazı ekonomistler, gelişen bu memleketlere, zayıf olan kaynaklarının iddialı sosyal güvenlik sistemlerinin tatbikine değil daha ziyade diğer gayelere harcanmasını telkin etmektedirler.

Acaba bu, gelişen memleketlerde ekonomik kalkınmanın kâfi miktarda sür'atlenmesine doğru sosyal güvenlik konularının geri plânda kalması manâsına mı gelir; biz böyle zanetmiyoruz. Bu konuda, «Populorum Progressio» adlı dergide, B İ T teşkilâtının prensipleri konusunda, yayınlanan bir makaledeki fikirleri zikretmek isteriz. Yazar, bu yazıda, insanın gelişmesinin ilk anında bu gelişmeye bir nevi kendisinin kurban olduğunu, zira ekonomik gelişmenin başlangıcında, sadece kâr gayesinin bir esas alınmakta olduğunu, ayrıca, ekonominin nihaî prensiplerinin özellikle rekabete dayandığını, hudutsuz ve hiç bir sosyal mükellefiyet tanımayan istihsal ve özel mülkiyet haklarının kabul edildiği bir sistem olduğunu belirtmekte ve şöyle devam etmektedir :

«Bu, ekonominin insan hizmetinde olduğu kaidesini tanımamaktadır. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı da 19 uncu asırdaki iktisadî liberalizmin suistimaline bir reaksiyon olarak doğmuştur ve bu teşkilât sayesinde, iş şartlarını islah eden himayeci bir mevzuat gerçekleştirilmiştir. Bu şekildeki bir gayretin, gelişme yolundaki memleketlerdeki işçiler için de yapılması zaruridir» Muharrire göre böyle bir politika imkânlarının bir araya getirilmesi veya yaratılmasını beklerken görünüşte daha mütevazi ve fakat ekonomik gelişmeyi tahrik edici nitelikte olan iş eğitimi, iş teşkilâtlandırılması ve verimliliğin arttırılması gibi hedeflere yönelinebilir.

Bundan başka, ileri memleketlerin bir çoklarında, işçilerin durumunu islah etmek gayesile tatbik edilen politik alandaki gelişme ekonomik hayatta bir sosyalizasyon prensibi ile birlikte yürümüş ve bu sayede sadece kâr gayesi için didinme, hızını kaybetmiştir. Ayrıca, hemen hiç bir engelin durduramadığı rekabete ve istihsal vasıtalarının özel mülkiyet şekline de mühim bazı kısıtlamalar konulmuştur.

Dünyanın ileri bölgelerinde meydana gelen bu gelişmelerin gelişme yolundaki memleketler genel politikası içersinde de tatbik şekli bulması önemlidir. Bu bakımdan gelişmiş memleketlerin ilerleme yolundaki memleketlerle yeni bir kalkınma stratejisi gereğince işbirliği yapmalarının gerekli olduğu düşünülebilir. Bu işbirliği :

a) Gelişme yolundaki memleketlerin sosyo-ekonomik yapılarını finanse etmek;

b) Ekonomik alanda daha ölçülü milletlerarası münasebetlerin tesisini teşvik etmek;

c) Sosyal politikaya daha fazla önem vermek, hususlarını kapsayabilir.

Muhtelif memleketlerde, sosyal politikanın büyük hedeflerinden birisi, şimdi, gelir ve servetlerin müvazeneli bir şekilde dağılımını sağlamaktır.

Gelişme yolundaki memleketlerin karşılaştıkları güçlükler nazarı itibare alınırsa, bunların endüstriyel ve ticarî gelişmeye ve sosyo-politik problemlerin halline imkân verecek olan iş sahalarına verdikleri önemin sebebi anlaşılır.

Bu sebeplendir ki, sosyo - ekonomik bünyenin finansmanı konusunun öncelikler sırasında mühim bir yer işgal etmesi, ve ayrıca, Enfrastrüktür projelerinin icap ettirdiği şekilde iktisaden haklı gösterilecek iş sahalarının yaratılması gereklidir.

Bundan sonraki öncelikler iş eğitimine, iş teşkilâtlandırılmasına, verimliliğin arttırılması sahalarına ve genel olarak milletlerarası iş teşkilâtınca teşvik edilen her hususa verilebilir. Bununla beraber bunların istendiği gibi gerçekleştirilmesi B İ T 'in halihazır bütçe imkânlarına ve sahip olduğu diğer kaynaklara rağmen, aşar.

Teknik Yardım ve Sosyal Güvenlik Şekilleri :

Ekonomik gelişmenin temel problemleri arasında sosyal güvenliğin yeri, öncelikler listesinde muhakkak ki mühim bir yer işgal etmelidir. Zira, ekonomik kalkınma ile sosyal güvenlik birbirlerine bağlıdır, ve sosyal güvenliğin, verimliliğin arttırılmasına mühim şekilde tesiri olduğu da aşikârdır. Ayrıca, sosyal problemleri ile uğraşmada gecikmeler, ekonomik plânda da mühim güçlüklerin ortaya çıkmasına sebep olur. İleri memleketler örneği şunu göstermiştir ki millî gelirdeki artışın sadece cüz'î bir kısmının ona ayrılması takdirinde iyi bir sosyal güvenlik sistemi de kurulamaz. Son on yıl içersinde bu memleketlerle ilgili olarak ele alınan rakamlarda, bu hissenin oldukça geniş olarak hesap edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Eğer zamanında bu yatırımlar yapılmazsa bilahâre girişilecek masraflar ekonomik gelişme üzerinde menfi etkiler yapacak olan mevcut kaynakların imkânlarını tazyik eden bir seviyede olabilir, bunun içindir ki, gelişme yolundaki memleketlerde sosyal güvenlik konusunun dikkatle plânlanması zaruridir.

Bize göre, gerek plânlama gerek ise tahakkuk safhasında olsun, dünyanın sanayileşmiş bölgelerinde, genel olarak müşahede edilen bu tekamülden gelişmekte olan ülkelerin de, milletlerarası işbirliği çerçevesinde istifade etmeleri imkânı vardır. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtını,

özellikle sosyal güvenlik açısından daha ileri bir seviyeye ulaştırmak için teknik yardımlar yapmaktadır. Aynı şekilde, uluslararası çalışma tavsiyelerini ve konvansiyonlarını kabul etmek suretiyle de bu memleketlerin mevzuatının daha ileri bir seviyeye ulaştırılmasına hizmet edilmek istenmektedir. Ancak, bu konvansiyonların büyük bir kısmının da bu memleketler şartlarına kötü şekilde adapte olduğu da gözden uzak tutulmayacak bir mahzurdur.

Meselâ, bu konvansiyonların büyük bir kısmı, gelişme yolundaki memleketlerde önde gelen bir sektörü teşkil eden, tarım alanını kendi tatbik sahalarının dışında bırakmaktadırlar. Bu bakımdan, bu memleketlerde asıl hedef alınan sektörler de sosyal sigortaların dışında kalmış olabilir. Genel olarak, şu söylenebilir ki sosyal sigorta ile murtabıt konvansiyonlar, ilerleme yolundaki memleketler için haddinden fazla yüksek bazı normları muhtevi bulunmaktadırlar.

Bu belirtilen husus, bu memleketler için özel bazı hükümleri muhtevi olan bu memleketlerin sosyal sigorta mevzuatının hazırlanmasında kendilerine bir model teşkil etmiş olan 1952 tarihli konvansiyon için doğru değildir. Ancak, bu konvansiyon da muhtemelen, bu memleketler mevzuatına nazaran bazı aykırılıklar arzettiğinden pek çok memleket tarafından onaylanmamıştır. Bununla beraber, bir konvansiyonun önemini onun tasdikindeki sayı ile ölçmemek gerekir.

Yukarıdaki zikredilen konvansiyon, gelişme yolundaki memleketlere, sosyal sigorta mevzuundaki mükellefiyetlerini gittikçe daha ileri seviyede deruhte etmeleri imkânını verebilecek niteliktedir. Nitekim Moritanya, Meksika, Nijerya, Peru ve Senegal gibi ülkeler bunu onaylamışlardır.

Sosyal Sigorta Bakımından Yeni Görevler :

Şimdiye kadar yapmış olduklarına ilâveten Milletlerarası İşteşkilâtına yeni bazı görevlerin verilmesi zaruridir. Burada üç husus özel bir önem arzetmektedir.

Sosyal Sigorta sisteminin plânlanması, sistemin tatbik mevkiine geçişi, sistemin hazırlık safhasındaki finansmanı. Şimdi bunlar hakkında ayrı ayrı görüşümüzü bildirelim.

Plânlama :

Sosyal sigorta'nın plânlaması ile murtabıt güçlüklerden bir tanesini, şu veya bu şekilde olsun, gelişme yolundaki memleketlerin sosyal sigorta konusundaki mevzuatı esasen hazırlamış olmaları teşkil etmektedir. Nitekim bu memleketlerden bazıları, iş kazaları ile meslek hastalıkları konusunda, diğerleri, aile tazminatı konusunda veya tekaütlük rejimleri ile alâkalı olarak gerekli kanunları çıkarmışlardır.

Bununla beraber, bu husus büyük bir önem taşımaz. Evvelâ bu memleketlerin kendiliklerinden girişmiş oldukları bu faaliyet, gerçekleştirmek zorunda oldukları yeni bazı faaliyetler için bir yol açacaktır. Saniyen, Milletlerarası Plânlama'nın çerçevesi içinde bir öncelik tanınmamakla beraber, bu şekildeki hükümlerin mevcudiyetinin bir zaruret ifade etmediğini de düşünmek lâzımdır. Nihayet Sosyal Sigorta konusundaki hükümler bu mevzu ile murtabıt millî politikanın derpiş ettiği öncelikleri nazarı itibare alacak kadar elastikî olmalıdır. Bu şekildeki bir plânlamanın önemi, gelişme için milletlerarası işbirliğinin bir veçhesini teşkil ettiği nisbette, sosyal sigorta açısından en acil ihtiyaçların en sür'atli şekilde tatmin edilmesini sağlamaya ve millî gelirin de bir kısmının bu sigortanın gelişmesine ayrılmasını temin imkânlarını gerçekleştirmeye matuftur. Ancak, gelişme yolundaki memleketlerde en acil sosyal sigorta kolunun hangisi olduğu hususu mücerret olarak kolaylıkla tâyin edilemez. Bunun için, teferruatlı bir araştırma yapmak ve ilgili memleketlerle geniş şekilde istişarelerde bulunmak zaruridir. Bu konuda birbirleri ile de sıkı şekilde ilgili bulunan 3 sahanın ele alınabileceğini zannederiz. Bunlar, ilk tıbbî yardımlar, sakat kimselere yardımlar ve onların eğitimi ve yaşlı kimselere yardımlar ve onların eğitimi olabilir.

Biz, bu himaye şekillerinin, bundan faydalanacakların gelirlerini garanti edecek hükümler ihtiva etmeksizin ülkede yaşayan herkese şamil olmasının icab edeceği kanısındayız.

Özellikle yukarıdaki sahalarda sosyal sigorta dalında uluslararası işbirliği çerçevesinde teknik ve malî bir yardımın temin edilmesi imkânları mükemmelen mevcut bulunmaktadır. Muhakkak ki, milletlerarası yardım, hastalık, işsizlik, sakatlık ve yaşlılık gibi hallerde geliri garanti etmeyi ön görecek tediyelerin finansmanını üzerine almaz; buna karşılık bu yardım, bir memleketin gerekli sosyal sigortayı kurmayı tasarlaması takdirinde, bu memlekette, ihtiyaç ve arzularına uygun olacak bir alt yapının yerleştirilmesini kolaylaştırır. Burada düşündüğümüz, sadece sosyal sigorta idarî mekanizması kurmak bakımından zarurî olan teknik ve malî yardım değildir; fakat tıbbî yardımlar yapabilecek ve sakat ve yaşlı kimselerle meşgul olabilecek alt yapının kurulmasıdır. Şüphesiz ki, gerekli yardımlar yapmak imkânından mahrum sadece bir alt yapı da büyük bir fayda temin etmez, fakat bu, bize, gelişme açısından önemli addedilecek nitelikte gözükmektedir. Problemin iki açısı mevcuttur: Bir taraftan, tıbbî yardımlarla ilgili servisler, gelişme yolundaki memleketlerin bir çoklarında esasen milletlerarası bir yardıma bağlı kalmaktan uzak değildir. Bu noktadandırki milletlerarası İş ve Milletlerarası Sağlık teşkilâtları arasındaki işbirliği son derece faydalı olarak tezahür eder.

Diğer taraftan, ilk tıbbî yardımların gerçekleştirilmesi geçici bir yardımı icap ettirebilir, fakat, milletlerarası ekonomik gelişme ilerledikçe bu geçici yardıma da hacet kalmaz.

Sosyal sigorta plânlanmasında bütün bu hususlar esasen mevcut olanlara da ilâve suretiyle millî imkân ve ihtiyaçlara göre, üzerine bina edilecek temeli teşkil ederler.

Sistemin Kuruluşu :

Sosyal sigorta sistemlerinin kuruluşu konusunda, gelişen memleketlerin, eksper yardımlarından istifade etmelerinin zarurî olduğunu kabul etmek gerekir. Ayrıca, bu memleketlerin ihtiyacı olacak mutahassısların mümkün olan sür'atle yetişmelerini sağlamak üzere bunları çalıştıracak eksper gruplarına da ihtiyaç duyulacaktır. Bu alanda, şimdiye kadar faydalı çalışmalar yapılmış olmakla beraber bu, arızî olmaktan ileri geçmemiştir, Bunun için milletlerarası iş teşkilâtının bu konuda ileri memleketler eksperlerinin de yardımı ile devamlı bir mutahassıslar grubu angaje etmesi zamanı gelmiştir.

Finansman :

Gelişen memleketlerde sosyal s'gorta'nın temel sistemlerini kurmak için gerekli malî yardıma, bir müddet sonra ihtiyaç duyulmıyacağını nazarı itibare alarak, bu yardım ön görülmelidir. Binaenaleyh ekonomik gelişmenin ilk safhasında zarurî olan bu yardım geçici bir süre ve zamanla azalacak şekilde bu memleketlere tahsis edilebilir. Gelişme yolundaki memleketlerin makûl bir sosyal sigorta seviyesine erişmeleri için bu ilk defa vâki olan bir teklif değildir. Öne sürülen formüllerden birisi, ileri memleketlerin millî gelirlerinden ayıracakları cüz'î bir miktarın sosyal sigorta'ya tahsis edilerek bu şekilde müştereken geliştirilecek olan bir fonun gelişme yolundaki memleketlerin sosyal sigorta rejimlerini kurmak için sarfedilmesi idi.

Bu konuda gelişmiş memleketlerin iki hususu nazarı itibara alacakları düşünülebilir; bunlardan birincisi, sosyal sigortanın organize edilmesi için, gelişen memleketler nezdindeki selâhiyettar makamlara bazı idarî kadrolar vermek olabilirki, bunlar, eksper sıfatiyle çalışmıyacaklar fakat personel geliştirilmesi ve sigorta rejimi tesisi için yardımcı olacaklardır. Saniyen, gelişmiş memleketler sosyal sigorta müesseseleri de yukarıda zikredilen ve normal olarak miktarı mütemadiyen azalacak olan gelir vergisine dayanan kalkınma finansmanına ilâveten kendileri de bir finansman kurabilirler.

Yeni Bir Teşebbüs :

Yukarıda zikrettiğimiz bu fikirler şüphesizki daha teferruatlı incelenmesi gereken telkinlerden ibarettir. Gayemiz, sosyal sigorta alanında, milletlerarası işbirliği açısından yeni bir görüş zaviyesini ortaya koymaktı, fakat bu suretle, bazı hazır ve kat'î hal tarzları ortaya koyduğumuz iddiasında değiliz.

Milletlerarası iş teşkilâtı bu konuda belki yeni hal çareleri arayabilir. Bize göre BİT Birleşmiş Milletler ailesinin ilgili organları ile müştereken, yeni bir inisyativin hazırlanması ve ve tahakkuku için ön plânda bir rol oynıyabilir.

Hazırlama konusunda özellikle, sosyal sigorta'nın geliştirilmesini teşvik eden ve öngören ve sarih milletlerarası bir yardıma bağlanan yeni bir konvansiyonun hazırlanmasını düşünüyoruz. Fakat şünhesiz ki herşeyden evvel B İ T tarafından özel şekilde teşkil edilmiş olan bir çalışma grubuna işin havale edilmesi gerekir, bu bakımdan burada, işin bu safhasında bu konvansiyonların neler ihtiva edebileceğini söylemek güçtür, fakat alan ve veren memleketlerle sosyal sigorta ve gelişme ile ekonomik ilerleme arasındaki münasebetleri açıklıkla belirten bir konvansiyonun kabulü yerinde olur. İşin başlangıç safhasında B İ T'nın sosyal sigorta için özel bir fon ayırmasının yerinde olacağını düşünürüz.

Mülkiyeli Bir Sanatçı

ERHAN BENER

Erhan Bener, babası merhum Dr. Raşit Bener'in Kıbrıs Türk Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı sırada, 19 Nisan 1928 tarihinde Lefkoşe'de doğmuştur. İlk öğrenimini, annesinin memleketi olan Merzifon'daki Fransız Sörler Okulunda yapmıştır. Çocukluğunu çeşitli kentlerde (Merzifon, Amasya, Erzincan, Bursa gibi) geçiren Bener, orta ve lise öğrenimini çok değişik yerlerde (Bursa, Sivas, Zile, Bolu, Bergama ve Kayseri) yapmış ve 1946 yılında Kayseri Lisesi'nin Edebiyat Kolunu bitirmiştir. O yıl Mülkiye'ye giren Bener, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin ilk mezunları arasında, 1950 yılında Malî Şube'den mezun olmuş, stajyer olarak Gelirler ve Hazine Genel Müdürlüklerinde çalıştıktan sonra 1951 yılında Maliye Müfettiş Yardımcılığı sınavını kazanarak Teftiş Kurulu'na girmiştir. Daha sonra Maliye Hesap Uzmanları Kurulu'na geçen Bener, 1954 yılında Hesap Uzmanı olmuş, 1955 - 1956 yıllarında askerliğini yapmış ve 1957 yılında evlenmiştir. Bu yıl içinde bilgi ve görgüsünü artırmak için Belçika'ya gitmiş, 1959 yılında yurda dönmüştür. Dönüşünde Hazine Genel Müdür Yardımcısı olarak çalışan Bener, 1963 de Paris Büyük Elçiliği Maliye Müşavirliğine atanmış, 1966 yılında yurda dönmüştür. O tarihten bu yana, Maliye Bakanlığı Hazine Müşaviri olarak Kambiyo Kontrol Dairesinin başında bulunmaktadır. 1958 de bir oğul, 1967 de bir kızı dünyaya gelmiştir.

Erhan Bener, mesleği ile ilgili konulara eğilmesini bilen ve bu konularda söz sahibi olan bir kişidir. Edebiyat çalışmaları, meslek çalışmalarına paralel yürümek durumundadır elbette. Bu yüzden, edebiyat çalışmaları yanında çalıştığı konuya da eğilebilmesi ve bu konuda çeşitli kitaplar yayımlaması ayrıca belirtilecek bir yönüdür. Kambiyo ve döviz konusundaki kaynak kitaplar onun kitaplarıdır, diyebiliriz. Bu alandaki kitaplarının sayısı ondan fazladır. Ayrıca bir çok makalesi de yayımlanmıştır.

Tanınmış hikâyeci ve yazarlarımızdan Vüs'at O. Bener'in kardeşi olan Erhan Bener, edebiyat alanında ilk kez 1948 yılında görülmüştür. O yıl yayımlanan **Sesler** adlı şiir kitabı, bugün pek az kişi tarafından anımsanır. Bu ilk kitabından sonra çeşitli dergilerde (Seçilmiş Hikâyeler, Dost, Varlık gibi) ve bazı gazetelerde hikâyeler ve gezi notları yayımlamağa başlamıştır. Fakat, asıl çalışmasını roman üzerine yoğunlaştıran Bener, bu çalışmalarının sonunda, ilk olarak **Acemiler** (1952) adlı romanını yayımlamıştır. İkinci romanı olan **Gordium** (1956) da gene aynı Yayınevi (Seçilmiş Hikâyeler) tarafından yayımlanmış ise de bunun ikinci cildi gün ışığına çıkamamıştır. Bu romanını yeniden ele alıp işlemek niyetindedir.

Bener'in üçüncü romanı olan **Loş Ayna** (1960) Varlık Yayınları arasında çıkmıştır. Dördüncü romanı ilkin Dün - Bugün Yayınevi tarafından **Ara Kapı** (1961) adı ile, ikinci olarak da, Fransızca çevirisindeki ada uygun olarak **Kedi ve Ölüm** (1966) adı ile basılmıştır.

Son romanı ise ilkin Milliyet Gazetesi'nde tefrika edilmiş, sonra da Fransa'da yayımlanmış ve şu günlerde Türkiye'de de kitap olarak basılmış olan **Baharla Gelen** (1969) dir.

Bener'in romanlarından ikisi Fransa'nın ünlü yayınevlerinden Albin Michel Yayınevi tarafından Fransızca yayımlanmıştır. Bunlardan ilki 1965 yılında Büyük Çeviriler serisinde çıkan **Le Chat et La Mort** (Kedi ve Ölüm), ikincisi gene aynı seride yayımlanan **Ce Qui Arriva Avec Le Printemps** (Baharla Gelen) olup 1967 yılında yayımlanmıştır. Birinciyi Fransız yazarlarından Jean - Pierre Dorian, ikinciyi Leyla Ulvi Zaim çevirmiştir.

Bizim eleştirmenlerimizin de Erhan Bener'in romanları üzerine eğilip sağlam ve doğru yargılara varacakları umulur.

İslâm Kültür ve Felsefesi

Yazan :
Bertrand RUSSELL

Çeviren :
Necat YARDIMCI
(Pınarbaşı Kaymakamı)

Doğu Roma İmparatorluğuna, Afrika'ya ve İspanya'ya yapılan saldırılar, Kuzey'li barbarların Batı'ya yaptıklarından iki bakımdan ayrılır : Bir defa Bizans İmparatorluğu, Batı Roma İmparatorluğundan, 1000 yıl kadar fazla ömürlü olmuş, 1453 yılına kadar yaşamıştır. İkincisi, Bizans İmparatorluğuna yapılan başlıca saldırılar, İslâmlar tarafından yapılmış ve bu istilâcılar fütühatlarından sonra Hıristiyan olmamışlar, kendilerine özgü önemli bir medeniyeti geliştirmişlerdir.

İslâmî devrin başladığı HİCRET 622 yılında vuku bulur. Bu tarihten 10 yıl sonra Muhammet ölmüştür. O'nun ölümünden hemen sonra Arap fütûhatı başlamış ve olağanüstü bir hızla yayılmıştır. Doğu'da Suriye 634 yılında istilâ edildi; iki yıl içinde tamamen ilhak olundu. 637 yılında İran işgal edildi ve 650 yılında fetih tamamlandı. Hindistan 664 yılında işgal edildi. İstanbul 669 da kuşatıldı. (Bu kuşatma 716 ve 717 de tekrarlandı.) Batı'ya doğru yapılan hareket bu kadar hızlı olmadı. Mısır 642 yılında ve Kartaca ancak 697 yılında fetholundu. 711 - 712 yılında İspanya, Kuzeybatıda küçük bir köşesi hariç ele geçirildi. Batı'ya doğru genişleme (Sicilya ve Güney İtalya hariç) Peygamberin ölümünden tam 100 yıl sonra yapılan, 732 yılı TOURS muharebesinde müslümanların yenilgisi üzerine durdurulmuştur. (İstanbul'u nihaî olarak fetheden Osmanlı Türkleri daha sonraki bir devreye aittir ki, burada ilgilenmiyoruz.)

Çeşitli şartlar bu İslâmî genişlemeyi kolaylaştırmıştır. İran ve Bizans, uzun savaşları ile yorgun düşmüşlerdi. Çoğunlukla Nesturiyen olan Suriye'liler katolik işkencelerinden bizar olmuşlardı. Oysa, ödenecek bir «fidye» karşılığında İslâmlar, bütün Hıristiyan mezhep ve tarikatlara hoşgörülü davranıyorlardı. Aynı sebeplerle, Mısırdaki nüfusun çoğunluğunu meydana getiren monofizitler istilâcıları hoş karşılamışlardı. Afrika'da ise, Araplar kendilerini, Berberîlerle müttefik ve akraba buldular. Zaten Berberîlerle birlikte İspanya'yı istilâ ettiler. Orada Vizigotların zâlimce işkencelerine maruz kalan Yahudilerin yardımlarını da gördüler.

Peygamberin dini, basit bir monoteizmden ibarettir. Ayrıca, **TESLİS, İNKARNASİON** gibi karmaşık teolojiden uzak bir monoteizm. Peygamber, kendisinin tanrısal olduğuna dair hiç bir iddiada bulunmadığı gibi, bunu muakkiplerine de yaptırmamıştır. O, yapma putlara dair, yahudi yasaklarını yeniden yaşatmış; ayrıca şarap içmeyi de men etmiştir. İslâmiyet uğruna, mümkün mertebe çok yerler fethetmek müminler için kutsal bir görev idi. Ancak Kur'anın deyişi ile «kutsal kavimlere» yani, hıristiyanlara, yahudilere ve zerdüştilere işkence olunmıyacaktı.

Arabistan, büyük ölçüde çöl ve kendi nüfusunu besliyebilmekten âciz bir memleket idi. İlk Arap fütûhatı, sırf yağmacılık akınları olarak başlamış ve ancak düşmanlarının çok zayıf olduklarını keşfetmeleri üzerine, bu akınlarını devamlı işgâl hüviyetine büründürmüşlerdir. Çöl kenarlarında yaşıyan ve mevcut kıtlığın bütün zor şartlarına alışkın bu adamlar, 20 yıl zarfında kendilerini en zengin bölgelerin sahip ve efendisi buldular. Ayrıca bolluk ve bereketten istifade ettikleri gibi, eski bir medeniyetin bütün nimetlerini de elde ettiler Araplar bu değişim sınavına Kuzey barbarlarından daha iyi dayandılar. Daha az yıkıcı savaşlarla İmparatorluklarını kurduklarından daha az tahribat olmuş; mülkî idare hemen aynen muhafaza edilmiştir. O zamanlar, gerek İran'da, gerekse Bizans İmparatorluğunda sivil idare teşkilâtı hayli ileri seviyede idi. Arap kabileleri, bu İdare'nin karmaşıklığından ilk önce bir şey anlamadılar ve çaresiz iş başında buldukları yetişkinlerin hizmetlerini kabul ettiler. Öbür yandan bu yetişkinler de yeni efendilerine hizmette tereddüt göstermediler. Vergileme de hafifletildiğinden, gerçekte bu değişiklik işlerini kolaylaştırmıştır. Fidyeden büsbütün kurtulmak uğruna nüfusun büyük bir kısmı da hıristiyanlığı terkedip müslüman oluyordu.

Arap İmparatorluğu, bir halife idaresi altında mutlak bir monarşi idi. Halife, peygamber'in halefi olduğu gibi, oldukça kudsiyetini de tevarüs ederdi. Halifelik sözde seçimli iken çok geç-

meden irsi oldu. 750 yılına kadar hüküm süren, **Emeviler** hanedanını kuran kimseler, Muhammed tarafından sırf siyasal amaçla kabul edilmişlerdi. Ve bu hanedan mutaassıp müminlere karşı daima cephe almışlardır. Her ne kadar Araplar, dünyanın büyük bir kısmını yeni bir **«din»** uğruna fehmetmişler ise de, fütûhatlarının gerçek sâiki **din**'den daha çok **yağma** ve **servet** idi. Zaten kendileri de pek dindar ırk değildi. Taassuplarının olmayışı sayesindedir ki az bir güçlükle, bir avuç muharip, yabancı dinde daha medenî yaygın nüfusları idare edebilmişlerdi.

Iranlılar, aksine en eski zamanlardan beri koyu dindar, terekkure düşkun bir millettı. İslamıyeti kabul ettikten sonra, islâmıyeti daha enteresan, daha dinî, daha felsefî bir şey yapmışlardı ki, bu kadarını ne Peygamber'in kendisi, ne de sahabeleri tahayyül etmişler idi. Muhammed'in damadı **Ali**'nin 661 de ölümünden beri, müslümanlar **sünnî** ve **şii** diye iki mezhebe ayrılagelmişlerdir. Sünnîler daha kalabalıktı. Şiiler de **Ali**'yi tâkibederler ve **Emevî** hanedanını bir «gasıp» olarak görürler. İranlılar şii mezhebindendirler. Büyük ölçüde İran tesiri iledir ki, Emeviler devrildi. Saltanat, İran menfaatlarının temsilcisi **Abbasiler**'e geçti. Merkezin Şam'dan Bağdad'a intikal etmesi bu değişikliği tebarüz ettirir.

Abbasiler siyasal bakımdan, Emevilere nazaran daha mütaassıpdırlar; nasılsa bütün imparatorluğu ele geçiremediler. Emevi ailesinden bir fert, genel katliamdan kurtularak İspanya'ya kaçtı ve orada meşru hükümdar olarak tanındı. O zamandan beri İspanya, geri kalan İslâm dünyasından ayrı bağımsız bir ülke oldu.

Kadîm Abbasiler devrinde, halifelik, en muhteşem devrine erişir. En tanınmışı Şarlıman ve İmparatoriçe IRENE'nin çağdaşı olan HARUN-ur REŞİT'tir. (Öl. 809) Arap Gece'ler'indeki menkibelerle herkes tarafından tanınır. Sarayı, lüks, şiir ve öğrenimin parlak bir merkezi, zenginliği pek muhteşem idi. İmparatorluğu, Cebelitarıktan Indus'a kadar uzanır, her arzusu mutlak idi. Bermutat, bir işareti üzerine işini görmeye amade, cellâtlar etrafında pervane idi.

Bu ihtişam nedense kısa ömürlü oldu. Halefi, ordusunu isyancı Türklerden kurmak gibi hata işledi. Çok geçmeden halifeyi, kendisinden usanıldığında gözü kör edilebilecek veya öldürülebilecek bir seviyeye indirdi. Mamafih halifelik devam etti. Ve son Abbasi halifesi 800.000 Bağdadlı ile birlikte öldürüldü.

Arapların sosyal ve siyasal sistemleri, Roma İmparatorluğu ve diğerlerindeki benzer kusurları ihtiva eder. Mutlak Monaşi, kendi içinde poligamiyi meczeder. Ve genellikle olduğu gibi bir hükümdarın ölümü, hanedan kavgasını doğurur. Bu kavga da bir kardeşin zaferi ve diğerlerinin ölümü ile son bulur. Başarılı savaşların sonucunda büyük sayıda esirler kazanılır. O zaman da tehlikeli köle isyanları vuku bulurdu. Ticaret büyük ölçüde gelişmiş, o kadar ki, halifelik Doğu ile Batı arasında merkezî bir yer işgal ederdi.

«Büyük servet ve zenginlik, Çin ipeği, Kuzey Avrupa kürkü gibi pahalı ve nadide mallara olan talebi yaratmakla kalmadı. Ticaret bütün İslâm imparatorluğu ölçüsünde, belirli ve özel şartlardan dolayı gelişti. Bu da Arapça'nın dünya dili olarak yayılmasını sonuçlandırdı. Bundan başka, Islâm ahlâk sisteminde ticarete dair üstün kâideler vaz'edildi. Hatırlanmalıdır ki, Peygamberin kendisi de bir tâcir idi. Ve Mekke'ye hicreti esnasında, ticaretini tevkil etmişti.» (1) Askerî irtibatta olduğu gibi ticaret de büyük yollara bağlı idi, ki bu yollara Araplar, Romalı ve İranlılardan tevarüs etmişlerdi. Ve bu yolları, Kuzeyli saldırganların aksine, tahribe müsaade etmediler. Her nasılsa imparatorluk yavaş yavaş parçalandı. İspanya, Iran, Kuzey Afrika ve Mısır birer birer koparak bağımsızlık veya yarı bağımsızlık kazandılar.

Arap ekonomisinin en iyi örneklerinden biri ziraattır. Suyun kıt bulunduğu yerlerde hayatın öğrettiği, zarurî kıldığı sulama tekniğinde çok ileri idiler. Bu güne kadar İspanyol ziraatı, Arap sulama tekniğinden faydalana gelmiştir.

İslâm dünyasında esas kültür, Suriye'de başlamış ise de, en fazla gelişmesi Doğu ve Batı iki uçta, İran ve İspanya'da olmuştur. Fetih zamanında Suriyeliler, Aristo'ya hayran idiler ki Nestoriyanlar Katoliklerce tutulan Eflâtun'u tercih ederlerdi. Araplar Grek felsefesi bilgisini Suriyeliler'den öğrenmişlerdir. Böylece, daha başlangıçta Aristo'nun, Eflâtundan üstün olduğunu düşündüler. Şu var ki onların Aristo'su, neoplatonik bir elbiseye bürünmüş idi.

İlk Arapça felsefe kitabı yazan yegâne tanınmış Arap filozofu Kindi (Öl. 873), Plotinus'un Enneazs (dokuzlar) kısmını tercüme etmiş ve Aristo Teolojisi adı altında yayınlamıştır. Bu tercüme Arabî Aristo fikriyatında büyük bir karışıklık meydana getirdi ve tamiri asırlar sürdü.

Bu esnada İranda Müslümanlar, Hindistan ile temas kurmuşlardır. 8 nci Yüzyılda ilk Astronomi bilgilerini, Sanskritçe kitâbelerden almışlardır. 830 tarihlerinde, Muhammed ibn. Musa Alkhvrazmı, Sanskritt'en Matamatik ve Astronomi kitapları tercüme etmiş. Ve yayınladığı bir kitap, 12 nci Yüzyılda «Algoritmi de numero İndorm» adı altında Lâtince'ye çevrilmiştir. Batı, işte bu kitaptan arap rakamı dediğimiz şeyleri (ki Hint rakamı dense daha doğru olur ya) öğrenmiştir. Aynı yazarın cebir üzerine yazdığı bir başka kitap da, 16 ncı Yüzyıla kadar ders kitabı olarak kullanılmıştır.

İran medeniyeti, her ne kadar 13 ncü Yüzyılda Moğol saldırılarıyla ciddî ölçüde tahrip olunmuş ise de entellektüel ve artistik olarak güzelliğini muhafaza etmiştir. Hem şair hem de Matematikçi olarak tanıdığım yegâne insan

(1) Cambridge Medieval History 14 - 286 s.

Ömer Hayyam, zamanında takvimi yenilemiştir. Tuhafı şudur ki, en yakın dostu, İsmailiye mezhebinin haşşaşın denilen tarikatını kurmuştur. Ve ihtiyar dağlı, derin bir üne de sahiptir. Acemler doğrusu şair bir millettir. Şehname yazarı FIRDEVSI, bazı yönlerden Homer'le mukayese edilebilir. Öbür müslümanlardan farklı olarak İranlılar hayli mistik idiler. Halen mevcut olan Sufi mezhebi, ortodoks doğma'nın geniş ölçüde tasavvufî ve mecazî tasvirinden ibarettir. Ve de, az veya çok neoplatoniktir.

İslâm dünyasına Grek tesiri, Nestorianların kanalıyla girmıştır. Ancak kendileri görüş itibariyle Grek değiller idi. Edessa'daki (Urfa) okulları, 481 de Imparator Zeno tarafından kapatıldı. Oradan yetişenler İran'a göçtüler ve çalışmalarına orada devam ettiler ise de, bu kerre acem tesirinden kurtulamadılar. Nestoriyanlar, Aristo'nun sadece mantık'ına kıymet verirlerdi. Zaten bütün Arap filozofları Aristo mantığına önem verirlerdi. Daha sonra nasıl, sa, METAFIZIKlerini ve DE ANIMAsını okudular. Arap filozofları genellikle ansiklopedik idiler. Ve felsefe ile olduğu kadar simya, astroloji, astronomi ve zooloji ile de ilgilenmişlerdir. Filozoflar mutaassıp halk tarafından şüphe ile karşılanırlardı. Güvenliklerini(oldukları zaman) nispeten hür düşünceli prenslerin himayesine borçlu idiler. Biri İran'dan, biri de İspanya'dan olmak üzere iki islâm filozofunun durumu özel bir mahiyet arzeder. Bu filozoflardan bir tanesi İbni Sina, daha çok müslümanlar arasında, öbürü İbn ür Rüşt ise hırıstiyanlar arasında tanınır.

İBNİ SİNA (980 - 1037), ömrünü sanat çevrelerinde geçirmiştir. Buhara eyaletinde doğmuş. 24 yaşında Hive'ye, «viraneler için ıssız Hive'ye, oradan Horosan'a «ıssız Horasan kıyılarına» gitti. Bir süre İsfahan'da Tıp ve Felsefe tahsil etti. Sonra Tahran'a yerleşti. Eski Grek doktoru Galen'e fazla bir şey ilâve etmemesine rağmen, Tıp alanında daha ünlüdür. 12 nci Yüzyıldan, 17 nci Yüzyıla kadar kadar Avrupa'da tıp otoritesi olarak bilinir. Evliyaca bir karakteri yoktur. Gerçekte, şarap ve kadına düşkün idi. Mutaassıplarca şüphe ile karşılanmasına mukabil tababetteki meziyetinden ötürü prensler tarafından dost kabul edilmiştir: Türklerin düşmanlığından bir zamanlar başı derde girmiştir. Bazan saklanarak tehlikeyi atlatmış, bazan da hapsi boylamıştır.

İbni Sina bir ansiklopedi yayınlamıştır ki, ilâhiyatçıların düşmanlığı yüzünden, Doğu'da pek bilinmez. Buna mukabil Lâtince çevirileri kanalıyla Batı'ya hayli etkili olmuştur. Psikolojisinin de oldukça amprik bir temâyülü vardır.

İslâm seleflerine nazaran, felsefesi Aristo'ya daha yakın fakat daha az neoplatoniktir. Daha sonraki hıristiyan skolastikleri gibi, kâinat problemleri ile, küllî meselelerle meşgul olmuştur. Eflâtun, küllî kaziyelerin, şey'lere öncel olduğunu söylüyordu. Aristo'nun ise iki görüşü vardı : Birisi bizzat düşünürkenki, diğeri ise Eflâtunu tefsir ederkenki. Bu husus kendisini, yorumcu için ideal bir malzeme yapmıştır.

İbni Sina'nın bulduğu şu formül, İbnirrüşt ve Albertus Magnus tarafından tekrarlanmıştır : «Düşünce, biçimlere genellik kazandırır.» Bu noktada farzolunabilirki, İbni Sina düşünce'den ayrı olarak küllî kaziyelere pek inanmazdı. Bu, nasılsa aşırı derecede basit bir görüştür. Neviler, yani evrenseller de, «şey'lerden önce», sonra, «şey'lerde» ve nihayet «şey'lerden sonra» vardır. Bunu şöyle izah eder : 1) Önce «şey'ler» Tanrı kavramında vardır. (Meselâ, Tanrı kedi yaratmaya karar verir. Bu karar kedi fikrinin olmasını gerektirir ki bu düşünce, kedinin kendisinden önceidir, mukaddemdir.) 2) Neviler, naturel objelerde, «şey'lerde» dir. Kedilerin yaratılmış bulunmasında, her birinde kedilik olması gibi.) 3) Neviler, düşüncemizde «şey'lerden» sonradır. (Bir çok kedi gördüğümüzde, birbirlerinin benzerliklerini görürüz ve böylece kedi fikrini edeniriz.) Görüldüğü üzere bu görüş, farklı teorileri telif etmeye teşebbüs eder.

İBNİRRÜŞT, (1126 - 1198) İslâm dünyasının öbür köşesinde yaşar. İbnirrüşt, büyük babasının, babasının kadılık yaptıkları Kurtuba'da doğar. Kendisi de Sevil'de, sonra Kurtuba'da kadılık yapmıştır. Önce Teoloji ve Hukuk, sonra Tıp, Matamatik ve Felsefe tahsil etti. Halife Abu Yakub Yusuf'a, Aristo'nun eserlerini tahlil edebilecek adam diye tavsiye edildi. (Oysa Grekçe de pek bimlez görülüyor). Hükümdar kendisini özel doktoru yaparak yüceltti. Ne yazık 2 yıl sonra öldü. Halefi Yakub al Mansur, babasının himâyesini 11 yıl sürdürdü. Mutaassıpların filozofa karşı olmasından ürkerek, filozofu saraydaki görevinden alarak, önce Kurtuba yakınındaki küçük bir yere, daha sonra Fas'a sürdürdü. Filozof, Kadim felsefeyi gerçek iman aleyhine geliştirmekle itham edildi. Al Mansur, «hakikat» ın ancak akıl yolu ile kazanılacağını düşünenlere Allah'ın Cehennem ateşini takdir ettiği mealinde bir ferman neşretti. Bunun üzerine, Mantık ve metafizik'e dair tekmil kitaplar yakılır. (Halifenin ölümünden kısa bir süre önce İbnirrüşt'ün yeniden göze girerek saraya getirildiği söylenir.)

Az sonra hıristiyan fütühatlarıyla, İspanya'daki Mağrıbî saltanatı büyük ölçüde azalır. İspanyadaki islâm felsefesi böylece İbnirrüşt ile son bulur. Bundan sonra, İslâm dünyasında katı bir taassup tefekküre bir son verir.

Ueberweg, imansızlık saldırılarına karşı, İbnirrüşt'ü savunmayı hevesle üzerine alır ki az çok İslâmın nihaî kararını dile getirir : Mutasavvuflara göre Kur'anın her suresinin 7 veya 70, veyahutta 700 tefsiri olduğunu belirtir ki bu tefsirlerden lâfzî anlamlılarının câhil halka ait olduğunu söyler. Böylece, filozofların öğretilerinin Kur'anla çelişmesine imkân olmadığını belirtmek ister. Çünkü bu 700 tefsirden hiç olmaz-

sa bir tanesi filozofun söylediklerine uyacaktı. Nedense İslâm dünyasında, cahil bir kimse, kutsal Kitab'ın bilgisinden başka, ayrı bir öğretiye karşı gelmiştir. Ona göre, açıkça küfür olmasa bile, Kur'an bilgisinden başka her bilgi tehlikelidir. Tasavvufî görüşe göre, kalabalık nüfus Kur'anı lâfzî anlamında anlamalı; fakat seçkin azınlığın buna ihtiyacı yoktur. Bu itibarla tasavvufî düşünce, geniş bir kabul görmemiştir.

Aşırı derecede Neoplatonizmin etkisi altında kalan İbnirrüşt, Aristo'nun Arapça tefsirlerini ıslah ve genişletmekle çok yakından ilgilenmiştir. Aristo'ya karşı gösterdiği saygı ve verdiği saygı ve verdiği önemi, Peygamberin kendisine karşı göstermemiştir, ki bu kadarını İbni Sina'da görmüyoruz. İbnirrüşt Allah'ın varlığının, vahiyden bağımsız olarak «akıl» yolu ile bulunabileceğini belirtir. Thomas Aquinas da aynı kanaattadır. Ölümsüzlük konusunda Aristo'ya daha sıkı bağlıdır. «Ruh» un değil, fakat «akıl» ın ölümsüzlüğüne inanır. Bu husus, şahsî ölümsüzlüğü garanti etmekten uzaktır. Çünkü, farklı şahıslar tarafından izhar edilse bile «akıl» veya «fikir» tektir ve de aynıdır. Bu konu tabiatıyla hıristiyan filozoflar tarafından münakaşa edilmiştir.

İbnirrüşt, kendinden sonraki islâm filozofları gibi, inançsız değilse de katı bir dindar da değildi. Bu ara, bütün felsefeyi - imana zarar verdiği gerekçesiyle tamamen reddeden, ortodoks ilâhiyatçılar sınıfı da vardı. Bunlardan bir tanesi El Gazaî, «Filozofların Tahribatı» adlı kitabı ile cevap verir. El Gazalî'nin filozoflara karşı bilhassa ileri sürdüğü dinî doğmalar, «dünyanın yaratılışı», «ilâhî atıfların gerçekliği», «vücudun öldükten sonra yeniden dirilişi» konularıdır. İbnirrüşt ise din'in, felsefî hakikatı, mecazî bir biçimle ihtiva ettiğini kabul eder. Bunu bilhassa, «yaratılış»a uygulıyarak, kendi felsefî yeterliği ölçüsünde Aristo tarzında tefsir eder.

İbnirrüşt, islâm felsefesinden çok, hıristiyanlık muvacehesinde önemlidir. İslâmiyette O, ölü bir son; fakat hıristiyanlık için bir başlangıçtır. Eserleri 12 nci Yüzyılın ikinci yarısına ait olmasına rağmen, dikkate şayandır ki, 13 ncü Yüzyılın başlarında, Michael Scott tarafından Lâtinceye çevrilmiştir. Avrupa üzerine etkisi büyük olmuştur. Bu etki sadece skolastikler üzerinde olmamıştır. Aynı zamanda, ölümsüzlüğü inkâr eden amatör hür düşünürlüğü de etkilemiştir. (Bunlara Averroesit'ler yani İbnirrüştçüler denilirdi.) Profesyonel filozoflar arasındaki hayranları, önce, Fransiscanlar ve Paris Üniversitesindekiler olmuştur.

Orijinal düşünce bakımından, Arap felsefesi önemli değildir. İbni Sina, İbnirrüşt gibi zatlar, esasında birer yorumcudurlar. Genel olarak söylemek mümkündür ki, daha bir bilimsel filozof görüşleri, Mantık ve Metafizikte: Aristo ve neoplatonistlerden; Tıpta: Galen'den; Matematik ve Astronomide de Grek ve Hint kaynaklarından gelir. Mistik dinî felsefede de eski İran inançlarının bir karışımı vardır. Arapça yazarlar, Matematik ve kimyada bazı orijinallik gösterirler. Özellikle, kimya konusundakiler, Simya araştırmalarının tesadüfî neticesinde olmuştur. İslâm medeniyeti, parlak günlerinde, sanat ve bir çok teknik hususlarda takdire değer idi. Fakat nazarî konularda, bağımsız tefekkür gücünü gösterememiştir. Bu medeniyetin önemi, «nakledici» oluşundadır. Antik ve modern Avrupa medeniyetleri arasında, Ortaçağ karanlık devirleri, bir tavassuttan ibarettir. İslâmiyet ve Bizans, her ne kadar yenilik için gerekli entellektüel enerjiden yoksun ise de, «eğitim», «öğrenme serbestliği», «kitap» gibi medeniyet araçlarını muhafaza etmiştir. Batı'nın barbarlarca istilâsı sırasında, İslâmiyet 13 ncü Yüzyılda ve Bizans da 15 nci Yüzyılda olmak üzere, her ikisi de Batı'yı harekete getirmişlerdir. Başka sebeplerin de yanında, İslâm kültürü Batı'daki skolastik düşünceyi; Bizans da Rönesansı tenbih etmiştir. Her ikisi de birer «nakledici» olmuş ve yeni düşünceye sebep olmuştur.

İspanyol Mağribîleri ile hıristiyanlar arasında, yahudiler faydalı bir bağ kurmuşlardır. Ülke, hıristiyanlar tarafından yeniden zaptedildiğinde, İspanya'da pek çok sayıda yahudi vardı. Bunlar arapçayı da bildiklerinden, resmî hıristiyan dilleri ile arapça arasında tercüme işini üzerlerine aldılar. Bundan başka, 13 ncü Yüzyılda Aristoculara karşı islâm mezaliminde, Mağribî filozofların - özellikle Provansta - yahudilere iltica etmeleri bu aracılığı doğurmuştur.

İspanyol yahudilerinden önemli bir filozof vardır: Maimonides. 1135 yılında Kordova'da doğmuştur. 30 yaşında Kahire'ye gitmiş ve geri kalan hayatı boyunca orada yaşamıştır. Arapça olarak yazdı ve çok geçmeden İbranice'ye tercüme edildi. Ölümünden bir süre, muhtemelen İmparator II. nci Frederik'in arzusu üzerine, Lâtince'ye tercüme edildi. «Araştırıcılara Rehber» adlı kitabında, imanını kaybeden filozoflara hitabeder. Amacı, Aristo ile yahudi teolojisini uzlaştırmaya çalışmaktır; Aristo, dünyevî; vahiy ise uhrevî bir otoriteye sahiptir. Felsefe ve vahiy, «Tanrı» bilgisinde birleşiyorlardı. Hakikat'le uğraşma, dinsel bir görevdir. Astroloji inkâr edilir. Tevrattaki ilk 5 bölüm, her zaman lâfzî anlamında alınmalıdır. Lâfzî anlam, «akıl» ile çatışınca mecazî bir tefsir aramalıyız. Aristo'ya karşı, Tanrı'nın sadece biçimleri değil Özü de yarattığını ileri sürer. Arapça bildiğinden Timaeus'un özetini yapar ve onu bazı noktalardan Aristo'ya tercih eder. Tanrı'nın esası bilinemez. O, bütün mükemmeliyetin üzerindedir. Yahudiler, kendisinin kâfir olduğuna hükmederek, kilise otoritelerini aleyhine kışkırtır. Bazıları, Spinoza'yı etkilediğini ileri sürerse de bu biraz şüphelidir.

(Bu yazı, Russell'in HISTORY OF WESTERN PHILOSOPHY adlı eserinin Londra, 1957 6. Baskısının II. Cilt X. kısmından alınmıştır.)

Milletvekili Seçilen Mülkiyeliler

Geçen sayımızda Milletvekili Adayı Mülkiyelilerin listesini vermiştik. Bu kere, 12/Ekim Seçimleri neticesinde Milletvekilliğini kazananların listesini bilginize sunuyoruz.

Kendilerini tebrik eder, yeni görevlerinde başarılar dileriz.

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ

Adı ve Soyadı	Seçim Bölgesi	Son Görevi ve Mesleği
Ahmet Topaloğlu	Adana	Millî Savunma Bakanı - İdareci
Kemal Küçüktepepınar	Adana	Gazeteci - İdareci
Turgut Toker	Ankara	Çalışma Bakanı - İdareci
Aydın Yalçın	Ankara	Milletvekili - Profesör
Kemal Yılmaz	Ankara	Milletvekili - İdareci
Şinasi Özdenoğlu	Ankara	Avukat - İdareci
Emin Paksüt	Ankara	Milletvekili - Maliyeci
Ali Uslu	Denizli	Tüccar - Eski Belediye Başkanı
İlhami Ertem	Edirne	Millî Eğitim Bakanı - İdareci
Nizamettin Erkmen	Giresun	Milletvekili - İdareci
Necdet Uğur	İstanbul	Özel Sektör - İdareci
İhsan Gürsan	İzmir	Milletvekili - Maliyeci
Şevket Adalan	İzmir	Milletvekili - Maliyeci
Hayrettin Nakipoğlu	Kayseri	Emniyet Genel Müdürü - İdareci
Şevket Doğan	Kayseri	İller Bankası Daire Rs. - İdareci
Ethem Kılıçoğlu	Konya	Milletvekili - İdareci
Mesut Erez	Kütahya	Tarım Bakanı - Maliyeci
Ahmet Karaaslan	Malatya	Kaymakam - İdareci
İbrahim Öztürk	Maraş	Belediye Bşk. - İdareci
Salih Zeki Köseoğlu	Rize	İçişleri Bak. Mahali İd. Gnl. Md. Mua. - İdareci
Naci Çerezci	Niğde	Vali - İdareci
Ziya Önder	Sivas	Eski Senatör - İdareci
Kemal Palaoğlu	Sivas	Milletvekili - İdareci
İsmet Hilmi Balcı	Tokat	Çalışma Bak. Özel Kalem Md. - İdareci

Cemaatlere Mahsus Vakıflar

Ali OĞUZ
Sungurlu Kaymakamı

I — GİRİŞ :

5/6/1935 tarih ve 2762 sayılı kanununun, değiştirilen I nci maddesinin mülhak vakıflara ait hükmünün değiştirilmesine dair 5404 sayılı kanun «Cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar, bunlar tarafından seçilen kişi veya heyetlerce idare edilir. İlgili makamlar ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetlenir» hükmünü koymuştur. Biz bu yazımızda yalnız cemaatlere mahsus vakıfları inceleyeceğiz. Hemen ilâve edelim ki, cemaatlere mahsus vakıflar hakkındaki hükümler, bu vakıfların mahiyet ve şümûlünü kapsıyacak derecede değildir. Kanun ve nizamnamesinde birçok boşluklar olup, bunların doldurulması şâyanı tavsiyedir.

Adı geçen vakıflar, önce hayatta fiilî olarak yer almışlar, sonradan hukuk kaidelerine bağlanmışlardır. Roma Hukukunun son devirlerinde Üniversitates Covorium bu günkü ifadeleri ile vakıflar olup, Hiristiyan İmparatorlar devrinden itibaren kurulan kiliseler, manastırlar, hastahaneler, din veya hayır müesseseleri bu sınıfa dahil idi.

Ayrıca burada, cemaat vakıflarını incelerken şu hususu da belirtmek yerinde olacaktır; Bu incelememizde geçen cemaat kelimesi azınlık mânâsına gelecek şekilde kullanılmıştır. Zira Lozan Andlaşmasının 14 ncü maddesi İstanbul, İmroz, Bozcaada gibi memleketimizde bulunan azınlıkları vatandaş olarak kabul etmiş, cemaat olarak nitelendirmemiştir. Vakıflar kanunu ve nizamnamesinde de bu manâda kullanıldığı kanaatindeyiz.

II — TARİFİ :

Cemaatlere mahsus vakıfı tarif etmeden önce hukukumuzda vakıf tabirinin neyi belirttiğini bilmek lâzımdır.

Genel olarak vakıf, belli bir gâyeye tahsis edilmiş ve böylece kendine mahsus müstakil ve daimî bir varlıktır. Bu tariften istifade ederek cemaat vakfını şu şekilde tanımlayabiliriz.

Cemaatlere mahsus vakıf, dinî veya hayrî olan, belli bir gayeye cemaatlerce veya şahıslarca bir malın tahsis edilmesi neticesinde bu malın müstakil ve daimî bir varlık kazanmış olmasıdır.

Memleketimizde mevcut Rum, Ermeni, Musevî azınlık cemaatlerinin dinî veya hayrî bir gayeye tahsis ettikleri kilise, manastır, havra, okul, kreş, ayazma ve mezarlıklar gibi müstakil ve daimi bir varlık kazanmış mallar cemaat vakıflarıdır.

Meselâ, Rum Cemaatı tarafından bir kilise yaptırılmış ve bu kilise cemaat mensuplarının ibadet yapma maksadına tahsis edilmiş ise bu kilise bir cemaat vakfıdır.

Bu vakıflar kurulduktan sonra ayni şahsın veya başka şahısların gayrimenkul hibe etmesi veya vakfiyettte bulunması veyahut para hibe etmesi suretiyle devamlı yardımlarla genişletilip geliştirilmiştir. Mistik, sosyal ve siyasî mülâhazalarla.

III — VAKIFLAR KANUNUNDAKİ YERİ

5/6/1935 tarih ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununun I nci maddesi cemaatlere mahsus vakıfların (Cemaatlerce idare olunan vakıflar) adı altında mütevellileri veya seçilmiş heyetler tarafından idare edileceğini belirterek bu vakıfların mülhak vakıflar sınıfına dahil edildiğini kabul etmiştir.

Bu hususun iyice açıklanabilmesi için 2762 sayılı vakıflar kanununun getirdiği yeniliklere bir göz atmak yerinde olacaktır. Bu kanun 1 — Eski mazbut ve mülhak vakıfları tasfiye etmiş ve bunlara yeni şekiller vermiştir. 2 — Varidatı ile intifa edilen vakıflar grubunu kaldırmış, icareteyn ve mukataa gibi faydası bulunmayan külfetleri temizlemiştir. 3 — Eski vakıflar idaresine daha rasyonel, iktisadî ve sosyal ihtiyaçlara uygun bir teşkilât getirmek istemiştir.

Evvelce idare şekli bakımından mevcut olan üç çeşit vakıf yerine iki çeşit vakfı kaim kılmıştır.

A — Mazbut vakıflar : Bu sınıf dünküne nazaran genişletilmiştir. Şu vakıfları ihtiva etmektedir.

aa — Vakıflar Kanunundan evvel zaptedilmiş vakıflar,

bb — Vakıflar Kanunundan evvel idaresi zaptolunmuş vakıflar,

cc — Mütevelliliği bir makama şart edilmiş vakıflar,

dd — Kanunen veya fiilen hayrî bir hizmeti kalmamış olan vakıflar,

ee — Mütevelliliği vakfedenlerin fer'ilerinden başkalarına şart edilmiş olan vakıflar.

B — Mülhak Vakıflar : Bu sınıf genişletilmiştir. Şu vakıfları içine almaktadır.

aa — Mütevelliliği vakfedenlerin fer'ilerine şart edilmiş olan vakıflar,

bb — Cemaatlerce idare olunan vakıflar

cc — Bazı san'at sahiplerine mahsus vakıflar.

Bunların hukukî yapıları mazbut vakıflardan tamemen farklıdır. Her biri hükmî şahsiyete haizdir. Görülüyor ki, 272 sayılı Vakıflar Kanunu başlangıçta cemaatlere mahsus vakıfları bu ikili tasnifte mülhak vakıflar sınıfına dahil etmiş ve 6 ncı maddesi ile hükmî şahsiyet tanımıştır.

Daha sonra yürürlüğe giren, vakıflar kanununun bazı maddelerinin tadiline dair 3513 sayılı kanun gereğince, vakıflar kanununun I nci maddesi tadil edilmiş ve cemaatlere mahsus vakıflar keza «Cemaatlerce idare olunan vakıflar» adı altında, tek mütevelli tarafından idare olunan bir mülhak vakıf olarak kabul ve mütaleâ etmiştir. Cemaatlere mahsus vakıfları idare eden tek mütievelli ise, Vakıflar Md. lüğünce tayin etmekte idi. Demek ki tadilden evvel, cemaat vakıfları mütevelli heyetleri tarafından idare edilmekte ve müteveli heyetleri cemaatlerce seçilmekte iken, tadilden sonra tayin olunan tek mütevelli marifetiyle idare edilmişlerdir.

Nihayet, 2762 sayılı Vakıflar Kanununun değişik I nci maddesinin mülhak vakıflara ait hükmünün tadiline dair 5404 sayılı kanun «Cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar, bunlar tarafından seçilen kişi veya heyetlerce idare edilirler.» hükmünü koyarak tek mütevelli esasına son verilmiş ve bundan da bu vakıfların mahiyet ve menşeleri göz önünde tutulmuştur.

Bu durumda, Vakıflar Kanununa göre son olarak vakıflar,

A — Mazbut vakıflar

B — Mülhak vakıflar, diye iki kısma ayrılamıyacaklardır.

5405 Sayılı kanunun sarih hükmü karşısında, vakıflar :

A — Mazbut vakıflar

B — Mülhak vakıflar

C — Cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar diye üç kısma ayırmak gerekecektir.

Artık cemaat vakıflarının mülhak vakıflardan saymağa imkân yoktur, son tadilâta göre mülhak vakıflar yalnız mütevelliliği vakfedenlerin fer'ilerine şartedilmiş vakıflardır. Bunlar mütevellileri tarafından idare olunur.

IV — HUKUKÎ MAHİYETİ :

Cemaatlere mahsus vakıflar, 2762 sayılı kanununun I nci maddesine ve bu maddeyi tadil eden 3513 sayılı kanuna göre mülhak vakıflar sınıfına dahil edilmiş iken, 5404 sayılı kanunun gereğince mülhak vakıfların dışında ayrı sınıf olarak mütaleâ edilmiştir. Ve 2762 sayılı kanunun 6 ncı maddesine göre birer hükmi şahsiyet sayılmış iken, 5404 sayılı kanunda bu vakfın hükmi şahsiyetinden bahsedilmemiştir. Kanaatimizce, cemaat vakıflarına 2762 sayılı kanunun 6 ncı maddesinde hükmi şahsiyet tanınmış olmakla, 5404 sayılı kanunda bir hüküm geçmese bile bu vakıfları hükmi şahsiyeti haiz varlıklar kabul etmek lâzımdır.

Bu vakıflar, Vakıflar Kanunu yürürlüğe girmezden önce bir vakıa olarak mevcuttu ve vakıflar kanunu bu vakıfların mevcudiyetini kabul etmekle iktifa etmiştir.

30/3/1959 tarihinde İmroz Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan vakfa ait bir dava karara bağlanarak mahkemece bu cemaat vakfının, Lozan Muahedesinin 14 ncü maddesi ile, İmroz ve Bozcaada kazalarının mahallî idareleri hakkındaki 1151 sayılı kanunun 13 ncü maddesinin sarih hükmüne ve vakıflar kanununun 5404 sayılı kanunla muaddel I nci maddesinin son fıkrası ile vakıflar kanununun 38 nci maddesine tevfikan bir cemaat vakfı olarak mütaleâsı ile şahsiyeti hükmiyesi bulunduğu kabul edilmiştir.

Vakıflar Umum Müdürlüğü, Mülhaka Müdürlüğü ifadeli 2/12/1960 tarih ve 73208/40 sayılı yazıda, 5404 sayılı kanun mucibince mütevelli heyetleri tarafından idare edilmekte olan cemaatler ve esnafa mahsus vakıfların alım, satım, ifraz, inşa ve tescil gibi muamelelerinin 2762 sayılı kanunun 10 ve 12 nci maddeleri hükümleri dairesinde ifası, Danıştay 6 ncı Dairesince mütteh az 21/6/1960 tarih ve 60/70 esas 60, 60/2946 karar iktizasından olduğu bildirilmiştir.

Yine Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce 6/6/1961 tarih ve 11-4-72/4383 sayılı yazıda, 1151 sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının mahalli idareleri hakkındaki kanunun 13 ncü ve 5404 sayılı kanunun I nci maddesinin 4 ncü fıkrası hükümleri muvacehesinde kazaları çevresindeki RUM Ortadoks cemaatlerine mahsus vakıfların bunlar tarafından seçilen heyetlerce idare edilmesi kanun icabı ise de, bu cemaatlerin kanun gereğince vücut bulmuş tüzel kişilikleri mevcut olmadığından kilise vakfı tüzel kişiliğine izafeten alım satım işlerinin ifasını 2762 sayılı vakıflar kanununun 10 ve 12 nci maddeleri gereğince İdare Meclisinin kararı ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün iznini havi mahalli Vakıflar Memurluğunun talebi ile yerine getirilmesi icap edeceği mütalaâ olunmuştur. Diğer taraftan

İstanbul Vilâyeti Hukuk İşleri Müdürlüğünün 14/4/1954 tarih ve 954/191 sayılı kararı ile cemaat vakıflarının hükmi şahsiyete haiz olduğunu kabul etmiştir.

Görülüyor ki, cemaat vakıflarının şahsiyeti hükmiyeleri olup olmadığı hususunda tereddüde düşülmüş bulunulmaktadır. Bu itibarla bu konu üzerinde durulması icap etmektedir.

Biz paragrafımızın başında bu vakıfların tüzel kişiliğe haiz olduğunu kabul ettiğimizden; hukuken bu vakıflar, hükmi şahısların klâsik taksimi yönünden Amme Hukuku hükmî şahsı mıdır? Yoksa hususi şahsı mıdır?

Medeni Kanunumuzun 52 nci maddesi, Amme müesseselerinin, Hukuku Amme kanunlarına tabi olduğundan ve vakıflar kanunu da bir hukuku amme kanunu bulunduğundan, amme hukuku hükmî şahsı olarak mâtalâa edilebilirler. Ancak, bu vakıflar mahiyetleri icabı amme kudretini hâiz olmadıklarından ve bu kudreti kullanamadıkları cihetle, amme hukuku hükmî şahıslarından ayrılırlar. Bu duruma göre, cemaatlere mahsus vakıflar bünyelerine göre ayrı bir mahiyet arzederler.

V — HUKUKİ EHLİYETLERİ :

1 — Medeni haklardan istifade ehliyeti :

Medeni haklardan istifade ehliyeti, hak sahibi olabilme ehliyetidir. Cemaatlere mahsus vakıflar birer hükmi şahsiyet olmaları dolayısiyle, bütün hakları iktisap ve borçları iltizam ederler. Menkul ve gayrimenkul mülkiyetine, mülkiyetin gayrî aynı haklara, intifa haklarına, zilyetliğe ve bütün alacak haklarına sahip olabilirler. Vakıflar Kanununun neşrinden önce 16 Şubat 1928 tarihinden evvel vakıflar, gayrimenkûl gibi mallar üzerinden tâsarruf imkânına sahip değillerdi. 16 Şubat 1328 tarihli kanun ile 2762 sayılı kanunun 4 ncü maddesi bu memnuniyeti kaldırmış bilhassa cemaatlere mahsus vakıf akarlarından hakiki şahıslar namına kaydedilmiş olan gayrimenkûllerin de hakiki sahibi olan vakıfları adına tashihi için vakıfları tarafından 6 ay içinde tanzim ve tapu idarelerine tevdi edilecek defterlere istinaden tapucu vakıfları lehine kayıtlarının tashih edileceği hükmü konmuştur.

Bu arada, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2/7/1956 tarih ve 1927 sayılı olup vakıflar kanununun 44 ncü maddesinin tefris'rine mahal olmadığına dair kararı zikredelim. Cemaatlere mahsus vakıflar, şartları mevcut ise, zilyetliğe istinad edecek gayrimenkul malları da iktisap edebilirler. Bu vakıflar ancak gayelerinin tahakkuku için gayrimenkûl iktisap edebilirler. Gayelerinin dışında bir maksat için gayrimenkûl iktisap edemezler.

2 — Medeni hakları kullanma ehliyeti :

Medeni hakları kullanma ehliyeti, hukuki muamelede bulunma, haksız fiilden mes'ul tutulma ve dava ehliyeti şeklinde kendini gösterir.

Cemaatlere mahsus vakıfların organları vasıtası ile bu haklar kullanılır.

a — Hukuki muamele ehliyeti : Hukuken makûl ve muteber bir irade beyanında bulunabilmedir. Bu ehliyet vakfın gayesi ile sınırlıdır.

b — Haksız fiilden mes'ul tutulma ehliyeti: Cemaatlere mahsus vakıfların organlarının hukuka aykırı fiillerinden dolayı vakfın mes'uliyeti doğar.

Kusursuz mes'uliyet hallerinde vakıf tazminatla mes'uldür. Kusur mes'uliyeti hallerinde de tazminat mes'uliyeti doğar. Cezai mes'uliyette ise yalnız para cezası mes'uliyeti vardır. İnsanlara tatbik edilecek cezalar bunlar için tatbik edilmez.

c — Dava ehliyeti: Bir dava, davacı veya davalı olma, yani taraf olabilme ehliyetidir.

Hükmi şahsiyete haiz olan cemaat vakıfları davada taraf olabilirler. Kendilerini organları temsil eder.

VI — ORGANLARI :

Cemaatlere mahsus vakıfların gayelerini tahakkuk ettirebilmeleri için ve hükmi şahsiyet olduklarından organlarının bulunması zarurîdir. Bu hususta mevzuatımızda etraflı bir bilgi yoktur. 5404 sayılı kanun «Cemaatlere mahsus vakıflar, bunlar tarafından seçilen kişi veya heyetlerce idare edilir» hükmünü koymakla yetinmiştir.

Bu güne kadar vaki tatbikat mevcut örf ve teammüllere göre organlar teşekkül ettirilmektedir. Buna göre vakıf organları :

1 — Cemaat vakfı genel kurulu

2 — Seçilmiş hey'et (Mütevelli hey'eti)

3 — Seçilmiş hey'et başkanı (Mütevelli heyeti Bşk.) ından ibarettir.

Şimdi bunları kısaca inceleyelim :

A — Cemaat vakfı genel kurulu : Cemaatlere mahsus vakfın bulunduğu köy veya mahalle cemaat mensuplarının yeni mütevelli hey'etini seçmek için, eski mütevelli hey'etinin veya başkanının daveti üzerine bir araya gelmesi ile vücut bulur. Örf ve adete göre bir, iki veya üç senede bir taplanır. Genel kurul üyelerinin reşit kişiler olması lâzımdır. Bazı cemaatlerde genel kurul için ekseriyet aranmamaktadır.

B — Seçilmiş hey'et (Mütevelli hey'eti) : Genel kurulca seçilmiş beş veya yedi kişiden kurulur. Kendi aralarından birini başkan seçerler. Ve iş taksimi yaparlar. Mütevelli hey'etlerinde dini şahıslar vazife alamazlar.

Ayrıca asgari iki kişi mürakabe hey'etini teşkil eder. Bunlar da camaat genel kurulunca seçilir. Nizamnamedeki seçilme şartları noksandır. (Akrabalık derecesi gibi).

C — Mütevelli hey'eti Başkanı : Seçilmiş hey'et (Mütevelli hey'eti) tarafından kendi üyeleri arasından seçilir. Vazife süresi, seçilmiş hey'et vazife süresi ile aynıdır.

VII — ORGANLARIN VAZİFELERİ :

1 — Cemaat Genel Kurulu : Görevi yeni mütevelli hey'etini seçmek, Bşk. nın hazırlamış olduğu icraat raporunu, denetleme raporunu görüşmek, cemaat vakfının gelir ve giderlerini ve muamelelerini incelemekten ibarettir.

2 — Seçilmiş hey'et (Mütevelli hey'eti) : Gizli oyla seçilen mütevelli hey'eti, cemaat vakıflarının gelir, gider ve diğer muamelelerini yürütür, kararları alır bu işlerle ilgili gelir, gider, gayrimenkûl kayıt vesaire defterleri tutulur.

3 — Seçilmiş hey'et Bşk. nı (Mütevelli hey-et Bşk.) : Cemaat vakfını temsil eder. Seçilmiş hey'eti toplantıya çağırır kararlar aldırır. Davalarda cemaat vakfını taraf olarak temsil eder. Başlıca icra uzvudur. Genel kurula karşı sorumludur.

VIII — DENETLENMESİ :

5404 sayılı kanun cemaat vakıflarının ilgili makamlarla, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetleneceğini açık ve kesin bir şekilde belirtmiştir. Bu bakımdan denetimi iki yönden inceleyeceğiz.

1 — İlgili makamlar tarafından yapılan denetleme :

Cemaat vakıflarının denetimi bulunduğu mahallin idare âmirleri tarafından yapılır. (İlgili Makam) tabiri içine, vakfın bulunduğu mahallin, Bucak Müdürü, Kaymakamı, Valisi girer. Meselâ bu vakıfların mütevelli hey'etleri seçiminde, idare âmirleri tarafından hükümet komiseri bulundurulması, vakfın ilgili makamlar tarafından denetlenmesidir.

2 — Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan denetleme : Bu denetleme vakıflar müfettişleri tarafından Umum Müdürlük adına yapılmaktadır. Denetleme muayyen veya gayri muayyen zamanlarda yapılabilir. 5404 sayılı kanun, denetleme hususunda açık ve kesin hüküm koymuştur.

Adı geçen vakıfların, gerek ilgili makamlar ve gerekse Vakıflar Genel Müdürlüğünce denetleneceği hakkındaki hüküm teftiş ve mürakabe manasına gelir. (Bak. Danıştay 6 ncı Dairesinin 9/1/1963 gün ve 1962/2560 esas, 1963/83 karar sayılı kararı.) Bu durumda vakıflar müfettişleri cemaat vakıflarının her türlü muamelelerini işlerini, gelir, giderlerini, gayrimenkûl durumlarını teftiş edebilir. Ve bir raporla eksik kalan noksanlıkların giderilmesini isteyebilirler. Cemaat vakfı seçilmiş hey'etleri, bu noksanlıkları gidermekle zorunludurlar. Ancak müfettiş raporlarına idari kaza mercilerine baş vurma hakları vardır.

Ayrıca idarî makamlar denetleme neticesinde kanun ve nizamlara aykırı muamele yapmış olan başkan ve seçilmiş hey'etler hakkında bunlar mevzuata göre memur sayıldığından, memurin muhâkemât kanununa göre tahkikat açabilirler.

Kanaatimizce vakıf kanunları ile nizamnamesinde cemaatlere mahsus vakıflar hakkında birçok boşluklar bulunmaktadır. Tatbikatta bu boşluklar mahallî, örf, adet ve teamüllere göre doldurulmakta ise de birçok tereddütlere ve yanlışlıklara yol açmaktadır. Ayrıca cemaat vakıflarının birliğini temin edememektedir. Bu vakıfların mahiyeti de göz önünde tutularak yeni bir kanun ve bir de nizamname çıkarılması lüzumludur.

Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünün Değiştirilmesi ve Getirdikleri Yenilikler

İhsan OLGUN
Danıştay 10. Daire Başkanı

İdare, belediyelerimizde sosyal ve ekonomik yaşantılarımızın yarattığı gelişmeye uyarak yasalarda ve tüzüklerde gerekli değişimi yapmaktadır. Bu arada ;

3 Mart 1969 gün ve 13138 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 1129 sayılı 1969 yılı BÜTÇE KANUNU'nun 37. maddesi ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun malî hükümleri yürürlüğe girinceye kadar 1969 malî yılı içinde 1108 sayılı Maaş Kanununun muaddel 13. maddesinde yazılı, senelik 15 günlük mezuniyet müddeti, hizmet süresi 5 yıldan az olanlar için 20 gün ve fazla olanlar için de bir ay olarak uygulanacağı, aynı maddede yazılı iki aylık sıhhî izin süresi zarfında bunlardan resmî tabipler tarafından gösterilen lüzum üzerine yatarak veya ayakta tedavi edilenlerin tedavi ücretlerinin ve tedavi edilmekte iken ölenlerin cenaze masraflarının kurumlarınca karşılanacağı... kabul edilmek suretiyle genel idarede ücretle müstahdem olanların izin hakları ve tedavi imkânları genişletilmiş bulunmaktadır.

Anayasamızın 112. maddesine göre kuruluş ve görevleriyle bir bütün olan İDARE içinde yer alan mahalli idarelerimizin personel statüsünü düzenleyen mevzuat hükümleri, eskiden beri devlet personeline ilişkin hükümlere paralel olarak tedvin edilegeldiklerinden 1969 yılı Bütçe Kanunu ile ücretli müstahdemler (hizmetliler) için kabul edilmiş bulunan yeni hükümlerin mahallî idare personeline de teşmil edilmesini mümkün kılacak hükümlerin sevki zarurî idi.

Bu zaruretledir ki, Bakanlar Kurulunun 29.3.1943 gün ve 2/19673 sayılı Kararnamesi ile yürürlüğe konulan Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünde müstahdemler için izin ve tedavi hak ve imkânlarını düzenleyen 66. ve 73. maddelerin yeniden formüle edilmesi amacıyla yeni bir tüzük de hazırlanmıştır.

Maddelerin gerekçesi :

1. Madde : Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünün 66. ve 73. maddeleri yerine ikame edilecek yeni metin ve muhtevayı ihtiva etmektedir.

Mer'î 66. madde, «Müstahdemlere... senede 15 gün izin verilir» hükmünü taşımaktadır.

Görüldüğü gibi bu hüküm, 1108 sayılı Maaş Kanununun 3041 sayılı Kanunla muaddel 13. maddesinden mülhemdir. 1969 yılı Bütçe Kanunu, 37. maddesiyle bu mesnet maddedeki izin süresini değiştirdiğine göre Tüzükteki 15 günlük kaydın da değişmesi zarurî idi. Bütçe Kanunu, bu değişikliği bir yandan «657 sayılı Devlet Memurları Kanununun malî hükümleri yürürlüğe girinceye kadar», öte yandan «1969 malî yılı içinde» gibi iki kayıtlayıcı şarta bağlı kaldığından bu şartlara da intibak edecek seyyaliyette bir muhtevada olarak yeni 66. madde, buna göre değiştirilmiştir.

Mer'î 73. madde, «Belediye tabipleri, belediye hastaneleri, belediye memur ve müstahdemleri ile zevç ve zevcelerini ve reşit olmayan çocuklarını ve kanunen infak ve iaşe ile mükellef olduğu ailesi efradını parasız tedavi ederler» hükmü taşımaktadır.

Bu hüküm, 1969 yılı Bütçe Kanununun söz konusu 37. maddesi ile hizmetlilere tanınan tedavi imkânını kısmen karşılamakta, fakat uygulamada birçok aksaklık ve tereddütlere yer verilmektedir. Cenaze giderlerinin ödenmesini ise, esasen kapsamı içine almamaktadır.

Bütçe Kanununun 37. maddesinin tedavi ve tedavide iken ölenlerin cenaze giderlerinin ödenmesine ilişkin hükümlerinin, şimdiye kadar memurlar hakkında uygulanmakta olan 18.12.1962 gün ve 6/1214 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiş (4598 sayılı kanunun 7351 sayılı kanunla değiştirilen 9. maddesi gereğince verilecek tedavi masrafları hakkında yönetmelik) esaslarına göre uygulanacağı anlaşılmış olmakla 73. maddenin yeni muhtevası, söz konusu yönetmeliğin ana esaslarından da ilham alınarak ve o çerçeve ile sınırlı kalınarak yeniden düzenlenmiştir.

73 üncü (madde muhtevasının 4598 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, memurların şahısları dışında kalanlar için uygulama değeri taşıyıp taşımadığı konusundaki bazı tereddütleri gidermek üzere istişarî mütalâa talep edilen Danıştay, Danıştay Genel Kurulunca ittihaz edilen 11.11.1968 gün ve E. No: 1968/219; K. No: 1968/229 sayılı karar ile madde muhtevasının yürürlükte olduğunu mütalâa etmiş bulunmaktadır.)

«Memurlar» ile «ücretli müstahdemler» hakkında mevzuatımızda mevcut bazı tefrik edici hükümler de gözönünde bulundurulmuş, öngörülen haklardan müstahdemlerin, bazı takyid edici şartlarla faydalanmaları gözönünde tutulmuştur.

73 üncü maddede, resmî ve özel sağlık müesseselerinin tedavi imkânları bakımından birlikte ve aynı şartlarda mütalâa edildiği görülmüştür. Devlet memurlarının tedavi masrafları hakkında olup 4598 sayılı kanunun 7351 sayılı kanunla değişik 9 uncu maddesine dayanılarak çıkarılan Yönetmeliğin 4 üncü maddesi, özel sağlık müesseselerinde yapılacak tedaviyi, resmî sağlık müesseselerinin mevcut olmaması veya yeterli bulunmaması şartlarına bağlamıştır. Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünün bir bütün olarak tetkikinde, belediye memur ve müstahdemleri ile Devlet memurlarının ve genel bütçeden aylık alan müstahdemlerin hukukî statülerinin büyük bir benzerlik gösterdiği, hemen görülür, Belediye memur ve müstahdemleri için özel sağlık kurumlarında tedavi imkân ve şartlarının da aynı şekilde Devlet Memurlarınınkine muvazi olması, 73 üncü maddeye özel sağlık müesseselerinde tedaviyi düzenleyen bir fıkra ilâve edilmek suretiyle eşitlik sağlanmıştır.

26 Ağustos 1969 tarihli ve 13285 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünün 66 ve 73 üncü maddelerinin değiştirilmesine dair Tüzük'ün son şekli de aşağıdadır :

«Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünün 66 ncı ve 73 üncü maddelerinin değiştirilmesine dair Tüzük.

Madde 1 — Bakanlar Kurulunun 29.3.1943 tarih ve 2/19673 sayılı Kararı ile yürürlüğe konulan Belediye Memur ve Müstahdemleri Tüzüğünün 66 ncı ve 73 üncü maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 66 — Müstahdemlere, yukarda yazılı usule göre ve ücretlerine dokunmamak üzere, genel bütçeden ücret alan müstahdemlere verilen izin süresi kadar yıllık izin verilir.

Madde 73 — Belediye tabipleri ve belediye sağlık müesseseleri, belediye memur ve müstahdemleri ile eşlerini ve reşit olmayan çocuklarını ve bakmakla mükellef oldukları aile fertlerini, parasız muayene ve tedavi ederler.

Belediye tabipleri ve sağlık müesseseleri tarafından gösterilen lüzum üzerine yurt içindeki resmî sağlık müesseselerine yatarak veya ayakta tedavi edilen memurların tedavi masrafları ve ilâç bedelleri, belediyelerce ödenir.

Belediye tabiplerinin veya sağlık müesseselerinin olmadığı, fakat diğer resmî tabip veya sağlık müesseselerinin bulunduğu yerlerde, belediye memurlarının muayene, tedavi ve resmî sağlık müesseselerine sevklerine ilişkin hususlar bu tabip ve müesseselerce yerine getirilir.

Memurun görevli bulunduğu yerde, hiçbir resmî tabip veya sağlık müessesesi yoksa, ilgili belediye başkanlığının isteği üzerine mahallî en büyük mülkiye âmiri aracılığı ile en yakın resmî sağlık müessesesine gönderilir ve yukarıki fıkralara göre işlem yapılır.

Resmî sağlık müesseselerinde yer bulunmadığı veya tedavilerine fennî sebeplerle imkân olmadığı, bu müesseselerin başhekimleri tarafından, müteaddit sağlık müesseseleri olan illerde, sağlık ve sosyal yardım müdürlükleri, ilçelerde hükûmet tabiplikleri tarafından tasdik edildiği takdirde, belediye memurlarına, özel sağlık müesseselerinde yapılan tedavi ücretleri ile ilâç bedelleri, tabip odaları tarafından tespit edilen o mahaldeki rayiçleri geçmemek üzere belediyelerce ödenir.

Tedavi maksadıyla görev mahallinden başka bir mahalle gönderilen memurların yollukları, Harcırah Kanununa göre ödenir.

Yetkili tabip veya sağlık müesseseleri reçetelerine dayanılarak sağlanan sağlık malzemesinin bedelleri, belediyelerce ödenir.

Belediye memurlarının ölenlerin cenaze masrafları, belediyelerce ödenir.

Yukarıki fıkraların hükümleri :

a) İki aylık sıhhî izin süresi ile kayıtlı olmak,

b) Özel sağlık müesseselerinde yapılan tedavi masrafları ve tedavi maksadı ile görev mahallinden başka bir mahalle gönderilenlere ödenecek yolluk, istisna edilmek,

üzere belediye müstahdemleri hakkında da uygulanır.

Bu maddede belirtilen tedavi, sağlık malzemesi ve cenaze masraflarının ödenmesinin şekil ve şartları ile tedaviye ilişkin diğer hususlar, İçişleri Bakanlığınca düzenlenecek bir yönetmelikle tesbit edilir.

Madde 2 — Danıştayca incelenmiş bulunan bu tüzük hükümleri Resmî Gazete ile yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu tüzük hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.»

ATATÜRK

Atatürk'ün İstanbul'da bulunan Mülkiye Mektebi ile ilişkisi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Yalnız, bir ekim ayında, Yıldız'da bulunan Mülkiye Mektebini bir rastlantı eseri ziyaret ettiğini Mektep Müdürü Şükrü Baban'ın anılarından öğreniyoruz. (Ali Çankaya, Yeni Mülkiye ve Mülkiyeliler Tarihi, Cild II, S. 861).

1929 yılından başlamak üzere, İstanbul'daki 4 Aralık törenlerine paralel olarak Ankara'da da, Ankara Palas salonlarında mezun Mülkiyeliler tarafından törenler düzenlenmeye başlanmıştı. Ankara Palas'taki bu kutlama törenleri pek muhteşem oluyor, Başbakan, B.M.M. Başkanı, Bakanlar, Devletin diğer ileri gelenleri bu toplantılara katılıyorlardı.

İşte 4 Aralık 1934 Salı gecesi, Mektebin kuruluşunun 75. inci yıldönümünü kutlamak üzere, mezun Mülkiyeliler gene Ankara Palas'ta toplanmışlardı. (Ancak o tarihte Mülkiye'nin kuruluşuna 1876 tarihi esas alındığından, belgelerde 58 inci yıldönümü olarak geçmektedir) Gecenin coşkun bir anında, toplantıda hazır bulunan B.M.M. Başkanı Kâzım Özalp, Atatürk'e şu telgrafı çekti :

«Büyük Cumhur Reisi Atatürk'e

Bilgi yuvalarının Elli Sekizinci Yıldönümü için Ankara Palas'ta toplanan Mülkiyelilerin ısı saygılarını, sarsılmaz, çözülmez bağlılıklarını yüce katınıza sunarım.

Büyük Millet Meclisi
Başkanı
K. Özalp»

O sıralarda, Atatürk'ün önderliğinde dil devrimi en hızlı günlerini yaşıyordu. Biraz sonra telgrafa şu cevap geldi :

«Siyasal Bilgiler Okulu Çıkışlılarına

Siyasal Bilgiler Okula'sının Ellisekizinci yıl toplantısında benim için gösterilen duyguları, Başkan Özalp'ın yazısından öğrendim; gönenç duydum. Sizler için Ulus'a, Uluş'a büyük yararlıklar dilerim.

Atatürk»

Bu telgrafa, mezunlar adına Şükrü Saracoğlu şu cevabı verdi :

«Atatürk'e,

Atatürk'ün Özalp ve İnönü'den sonra bize de ad vermesinden duyduğumuz sonsuz kıvancın borcunu O'na ve O'nun Ulus'una Bizden beklediği yararlıkları yapmakla ödeyeceğiz.

Atatürk'e Yürekten ve İmanla
Bağlı Siyasal Bilgiler Okulası
Çıkışlıları için
Saracoğlu»

Atatürk, bu telgraf şöyle cevaplandırdı :

«Siyasal Bilgiler Okulu Çıkışlılarına,

Adınız mutlu olsun. Sizlere güvenim büyüktür. Ulus sizinle öğünür. Candan sevgiler.

Atatürk»

O zaman Adalet Bakanı olan 1909 mezunu, Genel Başkanımız, rahmetli Şükrü Saracoğlu, bu telgrafa söyle karşılık verdi :

«Atatürk'e,

Atatürk başımızda oldukça başaramıyacağımız iş yoktur. Bunu acun böyle bilsin.

Saracoğlu»

Atatürk'ün son cevabı şöyle idi :

«Siyasal Bilgiler Okulası Çıkışlılarına,

Kamunuzun gözlerinden öperim.

Atatürk»

Mülkiye'nin 76 ncı Yıldönümünü kutlamak üzere, mezun Mülkiyeliler 11 Aralık 1935 günü akşamı gene Ankara Palas'ta toplanmışlardı. Toplantı, bir yıl önceki gibi, heyecanla başladı. Toplantıya konuk olarak katılan Başbakan İsmet İnönü, toplantıyla ilgili olarak, Atatürk'e şu telgrafı çekti :

ve MÜLKİYE

«Atatürk,

Çankaya

Bu gece, yıldönümlerini kutlamak için Ankara Palas'ta toplanan Siyasal Bilgiler Okulu mezunları Türk Ulus'una, yalnız yeryüzünde değil bütün varlıkların üstünde yer verdiren büyük ve sevgili Şef'in yüce adını anarak ve ona karşı besledikleri derin ve içten saygılarını haykırarak toplantılarına başlamış oluyorlar.

Arkadaşların görülmeğe değer olan bu duygularını yüksek katınıza ulaştırmakla büyük bahtiyarlık duymaktayım.

İsmet İnönü»

Atatürk'ün bu telgrafa verdiği tarihî cevap şöyledir :

Yıldönümlerini kutlamak için Siyasal Bilgiler Okulu Diplomalılarının, beni anarak toplantılarına başlamış bulunduklarını bildiren telefon yazınızı aldım. Birdenbire duygumu tahlil edemedim. Bunun için Siyasal Bilgiler Okulu «diplomalıları» sözleri üzerinde bütün dikkatimi kullanarak düşünmek lüzumunu hissettim. Bunlar kimlerdi? Fazla düşünmeye hacet kalmadı. Derhal bildim ki, bana içten sevgilerini haykıranlar, yarım asırdanberi büyük Türk Ulus'unun tam anlamıyla Millet olmasına çalışan, onunla en modern bir Türk Devleti kurmak için insanlık fedakârlıklarının hiç birini esirgemeyen kültür, idâre, intizam ve devlet adamlığını en son ilmî telâkkilere göre tebellür ettirmeğe çalışmış ve çalışan yüksek değerde arkadaşlarımdır.

İşte bu intibaı kendi kafamda ve vicdanımda duyduktan sonradır ki, telefonunuzun birinci satırının sonundaki dalgınlık aydınlandı.

Ben, İsmet İnönü'nün karşısında bulunmakla mutlandığı görevden mânen değilse bile maddeten uzak bulunmuş olmaktan teessür duymadığımı söyleyemem. Ancak şununla müteselliyim ki senin, hakikatı, asaleti, Millet ve Devlet için gönülleri ateşlileri, benim kadar ve belki benden daha parlak görür olduğunu bildiğimdir.

Onun için, rica ederim, söyleyiniz : O arkadaşlara ki, bu Devlet'in en aşağı yetmiş sene evvelki halini bilenleri içinde bulundurmaktadırlar; ve yine İnönü'nde, Sakarya'da, Dumlupınar'da çocuk olarak yaşamış ve yüksek manâlı kalifiye, Devlet ve Millet mefhumunu anlayarak karışmışlardır. İşte onların hepsine söyleyiniz ki, ŞİMDİYE KADAR YAPTIKLARI TEMİZ, TÜRKLÜĞE LÂYIK OLABİLEN İŞLERİNE KARŞI KENDİLERİNE, MİNNETLE MÜTEHASSİSİM.

Fakat yine o arkadaşlara söyleyiniz ki, **Türk Milletine, Türk Cumhuriyeti Devletine karşı yapmağa mecbur olduğumuz ödevler bitmemiştir ve bitmiyecektir.**

Bu Dünya'dan göçerek Türk Milletine vedâ edeceklerin çocuklarına, kendinden sonra yaşayacaklara, son sözü şu olmalıdır :

«Benim, Türk Milletine, Türk Cumhuriyetine, Türklüğün istikbaline ait ödevlerim bitmemiştir; siz onları tamamlayacaksınız. Siz de, sizden sonrakilere, benim sözümü tekrar ediniz.»

Bu sözler bir ferdin değil, bir Türk Ulusu duygusunun ifadesidir. Bunu, her Türk bir parola gibi kendinden sonrakilere mütemadiyen tekrar etmekle son nefesini verecektir. Türk Ulusunun nefesinin sönmeyeceğini, onun ebedî olduğunu göstermelidir. YÜKSEL TÜRK, SENİN İÇİN YÜKSEKLİĞİN HUDUDU YOKTUR. İŞTE PAROLA BUDUR.

11 Birinci Kânun 1935
K. Atatürk»

DERGİNİN NOTU : «Atatürk ve Mülkiye» konusunda anısı olanların, bu anılarını yazıp bize yollamalarını rica ederiz.

Ahmet Şevki Bey

(EŞME KAYMAKAMI)

Kurtuluş Savaşında Mülkiye Âmirleri :

Kurtuluş Savaşında Mülkiye Âmirlerinin oynadıkları önemli rol, tarihçilerimiz tarafından ihmal edilmiş ve henüz daha etraflıca ele alınmamış bir konudur. Oysa Kurtuluş Savaşımızın hazırlanışını incelediğimiz zaman, rahatça şu sonuca varabiliyoruz : Nerede dirayetli ve millîyetçi bir Mülkiye Âmiri varsa, orada düşmana karşı savaşacak ulusal örgütler kolayca kurulmuş, buna karşılık, âciz, pısırık, millî duyguları zayıf Mülkiye Âmirlerinin bulunduğu yerler, hemen hemen savunma yapmaksızın düşmana teslim olmuşlardır. Bu husus düşman tarafından da bilindiğinden, göz diktikleri yerlerdeki dirayetli Mülkiye Âmirlerinin değişmesi için devamlı olarak Hükûmet üzerine baskı yapılmıştır. Örneğin, İzmir'in fazla direnme göstermeden Yunanlıların eline geçmesine, işgalden az önce bu makama getirilen Vali Kanbur İzzet sebep olmuştur. Manisa için de aynı şey söylenebilir. Burada Mutasarrıf olarak bulunan Hüsnü Bey, düşmana karşı koyacak güçleri örgütleyeceğine, tam tersine bunların dağıtılması için ne lâzımsa yapmış, Yunanlıları bir kurtarıcı olarak görmüş ve o şekilde propaganda yapmıştır. Bu yüzden halk ona Hüsnüyadis ismini takmıştır.

Buna karşılık Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami Bey (Baran, Mülkiyeyi bitiriş yılı 1914) Yunanlıların İzmir'e çıktığını duyunca telgraf başında Dahiliye Nazırından talimat istemiş, talimatı İzmir Valisinden alması tavsiye edilince, daha fazla zaman kaybetmeden İlçenin diğer ileri gelenlerini toplayarak ilk Kuvay-ı Milliye örgütünü kurmuştur. Nitekim Yunanlılara karşı ilk savaş da bu örgüt tarafından Hacıilyas sırtlarında verilmiştir (30.5.1919). Yunanlıların ileri harekâtına karşı Denizli cephesinin kurulmasına Denizli Mutasarrıfı Faik Bey (Öztrak, Mülkiyeyi bitiriş yılı 1906), Alaşehir ve Akhisar cephelerinin kurulmasına Balıkesir Mutasarrıfı Haşim Muhiddin Bey (Çarıklı, Mülkiyeyi bitiriş tarihi 1904), önayak olmuşlardır. Bunların kurmuş oldukları Kuvay-ı Milliye örgütleri Kurtuluş Savaşımıza ruh vermiştir. Yunanlılara karşı ilk baş kaldıran Edremit Kaymakamı Hamdi Beyden ise, gelecek sayımızda genişçe söz edeceğimizden, burada üzerinde durmuyoruz. Bu örnekleri bütün Türkiye için çoğaltmak mümkündür.

İşte Ahmet Şevki Bey de Millî Mücadele için bu yolda hayatını feda etmiş bir büyüğümüzdür.

Hayatı :

Ahmet Şevki Bey, 1870 (1287 H.) de İskeçe'de doğmuştur. İskeçe İlçesine bağlı Hüseyin Köyü halkından dâva vekili Ahmet Efendinin oğludur. İskeçe Rüştiyesinde orta, Mülkiyenin İdadi kısmında lise öğrenimini tamamlamıştır. Ağustos 1896 da Mülkiyenin yüksek kısmını bitirdikten sonra, 15 Ekim 1896 da Edirne Maiyet Memurluğuna atanarak Devlet hizmetine girmiştir. Burada Kaymakamlık stajını tamamlayarak sırasıyla 1 Kasım 1899 da Şemdinan, 2 Temmuz 1900 de Bargiri (Muradiye - Van) ilçeleri kaymakamlığına getirilmiştir. Bu görevde iken Muradiye halkının askere gitmekten kurtulmak için düzenledikleri bir suikastta yaralanarak, bir talih eseri canını kurtarmıştır. Sekiz ay Van Memleket Hastanesinde tedavi gördükten sonra 24 Aralık 1901 de Erciş, 22 Haziran 1902 de Karçikas, 19 Haziran 1903 de Sofulu, 11 Haziran 1905 de Eğridere, 8 Ekim 1908 de Lüleburgaz, 28 Ağustos 1909 da Ortaköy, 2 Ekim 1913 de Cisr-i Mustafapaşa, 12 Kasım 1913 de Eşme İlçeleri kaymakamlıklarına atanmış, ölümüne kadar da bu ilçede kalmıştır.

Ahmet Şevki Bey, ilk eşinin vefatı üzerine, Ayşe Hanımla evlendi. İlk eşinden Mahmud (Ergenekon), Hâlide adlarında iki, ikinci eşinden Pertev, Süreyya, Şevki adlarında üç çoğu oldu. Fransızca ve Rumca biliyordu.

Şehid edilişi :

Yunanlılar, İzmir'i işgal ettikten bir süre sonra ileri yürüyüşlerine devam ederek Batı Anadolu'da birçok il ve ilçelerimizi zaptetmişlerdi. Yunan ileri yürüyüşünün karşısında düzenli bir ordumuz yoktu. Kuvay-ı Milliye örgütleri, emperyalistlerin maşası güçlü Yunan Ordusuna karşı çete savaşları veriyorlardı. Sayıları küçük, fakat inançları büyük olan bu çeteler, zaman zaman Yunan Ordusuna ağır kayıplar verdirmeyi başarıyor, onların elini kolunu sallayarak ilerlemelerini engelliyorlardı. Yunan ordusu Kuvay-ı Milliye çetelerine dahil bir kimseyi veya bu örgütleri destekliyenlerden birini ele geçirdiği zaman, onlara savaş esiri değil, savaş suçlusu işlemini yapıyor ve uydurma bir yargılamadan sonra derhal idam ediyordu.

Birinci Cihan Savaşı ve Millî Mücadele başlarında Eşme Kaymakamı olarak görev yapan Şevki Bey, Yunanlılara karşı kahramanca çarpışan bu Kuvay-ı Milliye örgütlerini yürekten destekliyordu. Eşme yakınında bulunan Elvanlar İstasyonunda bir Yunan taburu bulunuyordu. Sonradan paşa olan, Derviş Bey kumandasında bir akıncı müfrezesi, Haziran 1921 de bu tabura bir baskın yaptı ve bu baskın sonucunda Yunan taburu bütünüyle imha edildi. Ahmet Şevki Bey bu baskının yapılmasına büyük çapta yardım etmiş, hatta baskın onun hazırladığı plâna göre yapılmıştı.

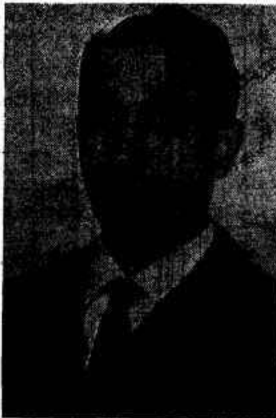
Yunanlılar intikam arzusuyla dolu olarak, hemen Eşme'ye başka bir tabur gönderdiler. Baskına yardım edenleri aramaya koyuldular. Ulusal Kurtuluş Savaşının bilincine henüz erememiş olan Eşme'nin Kıran Köyünden Hacı Maksutzade Mehmet, Hakkı, Mustafa ve Lütfi adında zavallılar, Eşme Kaymakamı Ahmet Şevki Beyle birlikte Ömer Efendiyi, Eşme halkından Kör Musaoğlu Molla Mecid'i, Terzioğlu Mehmed'i, Kula'nın Kaya Köyünden Çobanoğlu Mehmed'i ve gene Eşme halkından kunduracı Ali Ustayı ihbar ettiler. Yunan askerleri, Kaymakam Şevki Beyle arkadaşlarını tutukladılar. Yaya olarak önce Uşak'a, sonra İzmir'e sevkettiler. Yolda Kaymakam Şevki Beye, dayak atma, hakaret gibi çeşitli şekillerde işkence yapıldı.

İzmir'de bulunan Yunan Efsun Alayı (2) numaralı Harb Divanınca yapılan kısa bir yargılamadan sonra, 29 Temmuz 1921 tarihinde, idama mahkûm edildi.

BÖYLECE AHMET ŞEVKİ BEY, KAYMAKAM OLARAK YİRMİYİ AŞKIN YIL MEMLEKETİMİZİN BİNBİR MAHRUMİYET DOLU EN ÜCRA KÖŞELERİNDE HİZMET ETTİKTEN SONRA, SONUNDA ÇOK SEVDİĞİ MEMLEKETİNİN DÜŞMAN ELİNDEN KURTULMASI İÇİN HAYATINI FEDA ETTİ.

Aziz hatırası önünde saygıyla eğiliyoruz.

KAYBETTİĞİMİZ

Melih Engür

1919 yılında Kırşehir'de doğmuştur. Mülkiyeli eski valilerden merhum Ekrem Engür'ün oğludur. 1942 yılında Mülkiyeden mezuniyetini müteakip Maliye Bakanlığına girmiş, bilâhare açılan Hesap Uzmanlığı imtihanını kazanarak Hesap Uzman Muavini olmuş, ehliyet imtihanını vererek Uzman unvanını alarak bu sahada ilerlemiştir. Son vazifesi Baş Hesap Uzmanlığıydı.

Tedavi edilmekte olduğu Londra'da 17/9/1969 tarihinde vefatı üzerine nâşı İstanbula getirilerek 22/9/1969 günü Edirnekapı Şehitliğine defnedilmiştir.

Üniversite Reformu Karşısında Solun Tutumu

Philippe BERNARD

Üniversite reform kanununun en belirli solcu muhaliflerinin ağzından sık sık duyulan iddialardan biri de, bu kanunun kapitalist bir toplumun ihtiyaçlarına göre ve para gücünün ziyadesiyle etkisi altında kalan bir hükümet tarafından hazırlanmış olduğudur. Bu doğrudur ama, neden böyle bir müşahede, bize teklif edilen şeyde hiç de iyi bir taraf bulunmadığı ve solun her hareketinin bu kanunun tümünün reddedilmesini icab ettirdiği sonucuna varılmasını gerektirsin?

Böyle bir görüş tarzı, ondukuzuncu yüzyılda Fransız sosyalistlerini, III. Cumhuriyetin eğitim çalışmalarına karşı koymağa sevkedebilirdi, zira Jules Ferry ve haleflerinin, Edgar Faure'dan daha az burjuva oldukları iddia edilemez. Şükredelim ki, doktrin bahsindeki tutumları hayli katı olmakla beraber, bu kadar ileriye gitmemişler.

Gerçekte, böyle bir konuda, hükûmet, sağcı bir politikaya sahip değildir; ya kültürde bir genelleşmenin - kelimeyi aynen söyliyelim; bir demokratlaşmanın - önüne geçilmez etkileri korkusu ile, bilim, teknik ve ekonominin gelişmesinin gerektirdiği tedbirleri frenleyecek, fakat o anda da memleketi, az gelişmişlik yoluna sürükleyecek; yahud da yönetmekle görevli bulunduğu memleketin, milletlerarası yarışmadaki yerini muhafaza etmesini sağlamak için, önüne geçilmez şekilde, genel entellektüel gelişme ile, kurulu düzene karşı eleştirmenin artması gibi sonuçları olacak tedbirleri kabul etmek zorunda kalacaktır.

Bu yeni bir şey değildir; geçen yüzyılda, hiç de bir ihtilâlcı olmayan Guizot tarafından alınan eğitimle ilgili tedbirlerin, meyvelerini III. Cumhuriyette veren Fransız kitlelerinin uyanışında, az etkisi olmamıştır. Bununla beraber nasıl tedbirler alınmış olduğunu Allah bilir! Aynı şekilde, yavaş yavaş Doğu memleketlerini saran ağır fakat geri dönülmez gevşeme, kitlelerin, okur yazar hale gelmelerini öngören bir politikanın sonucudur ki, kitleler böylece artık kolayca kandırılamaz bir hale gelmektedirler.

Daha uzun bir vade ile Fransa'da eğitimin modernleşmesinin, sosyal tutumluluğu kuvvetlendirmiyecek, bunun tam aksine, birinci derecede önemli kesimlerde öyle bir zihniyet geliştirecektir ki, neo - kapitalizmin eskiliği aşikâr bir hale gelecektir. Asıl üzerinde durulacak sorun şudur: Reform kanunu gerçekten Üniversitemizin olumlu bir şekilde değişmesine tekabül ediyormu, yoksa bu bir göz boyamasından ibaret midir? Bu hususta, Fransız Millî Öğrenciler Birliği, aşırı solcular grupları ve bir dereceye kadar da Yüksek Eğitim Millî Sendikasının itirazları bize hiç bir şey öğretmiyor: Her defasında Edgar Faure'un reformu, Foucher plânının - sadece, hapın daha kolay yutulabilmesi için üzeri daha yumuşak bir madde ile sıvanmış - bir devamı olmakla, aynı zamanda da etkenliği bakımından kapitalizmi kuvvetlendirmekle suçlanıyor: Oysa bu iki suçlama birbirine taban tabana zıttır.

Önemli Bir İlerleme Getiren Bir Kanun :

Evvelâ, kanunun gerekçesi, açıklanan niyetler bakımından, daha önceki bakanların demeçlerinden çıkarılan anlamlara oranla önemli bir ilerleme sayılır. Gerek Üniversitenin görevlerinin tayini, gerekse bu görevlerin yerine getirilmesini sağlamak için uygulanacak usuller bakımından, hükümet seviyesinde ve mütecanis bir şekilde ifade edilmiş, itiraz götürmez demokratik bir anlama rastlanmaktadır: Üniversiteyi fildişi kulesinden çıkarmak, «kültürün genelleşmesini» sağlamak, devamlı eğitimi kolaylaştırmak, sorumlu vatandaşlar, aynı zamanda da yetkili kimseler yetiştirmek lüzumu; bütün bunlar önceden mutabık kaldığımız temalardır.

Üniversitelerin ve eğitim ve araştırma kurullarının özerkliğini örgütlemek, bu özerk organizmaların, öğrenciler ve öğretim üyeleriyle karma bir şekilde yönetimini öngörmekle, kanun, Napoelon devri Üniversitesinden ve onun bir istihalesi olan Fouchet plânından tamamiyle ayrılmaktadır. Şüphesiz ki, yeni hükümler ne tamdır, ne de az çok vahim hatalardan sıyrılmıştır. Örneğin, özerklikle ilgili olarak kanun, boğucu şekilde yeknesaklaştırıcı bir merkeziyetçilikle kesin bir çeşitlilik arasında bir uylaştırı teşkil etmektedir ki, bu da gelenek ve göreneklerimiz derin surette sarsmaktan başka, Amerika'nın hatadan münezzeh olmayan bir

örneğini verdiği, anarşik bir rekabetle de sonuçlanabilir. Bütün uzlaşmalar gibi ve uygulanma şekline göre, iyi taraflarını alacak yerde, bir sentez yapmağa çalıştığı bir birine tamamiyle zıt iki sistemin mahzurlarını sinesinde toplayabilir.

Ortak yönetimin artık tayin edilmiş olan uygulama tarzına göre duyulabilecek endişeler daha da vahimdir.

Önce, kanun yapıcısının fikrinin sonuna kadar gitmekteki tereddüdü, göze çarpıyor, özellikle Millî Meclisce istenen değişikliklerden sonra, öğrencilere karşı, yer yer bir güvensizlik beliriyor. Örneğin, konseylerde eşitlik kanunî bir mecburiyet değil. Öte yandan, Eğitim konseylerine ve Üniversite konseylerine «büyük millî menfaatleri temsil eden dışardan kimselerin» sokulması, bir çok tehlikelere kapıyı açık bırakmak demek olabilir. Şu da var ki, netice itibariyle, millî toplumun hizmetinde veya mükellefiyetinde olan bir müesseseyi yönetme tekeline neden yalnız öğrenciler ve öğretim üyeleri sahip olsun. Fakat bu «dışardan gelen kimseler» kimler olacaktır? Para gücünün, - ki zaten Üniversitenin özel finansmanı ile ilgili yeni hükümlerle teşvik edilmektedir - konseylerde bir üstünlük sağlaması tehlikesi yok mudur? «Üniversite muafiyetleri» tarifine gelince, bu aynı zamanda hem rahatlık hem de endişe uyandırabilir. Şimdiye kadar iyi ifade edilmemiş ve kanunlaştırılmamış geleneklere dayanan özgürlükler sağladığı için rahatlık ve her türlü kanunlaştırma bir tahdit olduğuna göre de endişe yaratabilir ve bu türden bir metinde özellikle zikredilmeyen bir özgürlüğü iktidarlarca itiraz edilebilir. Böylece bazı ortamlarda, açıkça liberal olan bir metin bütün kapsamından yoksun bırakılabilir, ve nihayet kısıtlayıcı bir şekilde uygulaya uygulaya kanun değişebilir.

Böylece, yeni reform kanununun yetersizliğini ve eksikliklerini inkâr etmek söz konusu değildir. Fakat ileri sürdüğümüz mülahazalar, aslında geleceğin, geniş ölçüde, halen henüz bir taslaktan ibaret olan bir kanunun somut bir şekilde uygulanmasına bağlı olduğunu açıkça gösteriyor. Uygulama ile ilgili Bakanlık kararnameleri, gelecek yıllar içinde Üniversitelerdeki iklim, ilk zamanlarda edinilecek alışkanlıklar, bütün bunlar da pek âlâ, kanunun teklif ettiğini, daha iyi bir uygulamaya değil de, bir karikatüre götürebilir.

İmkânsız Tarafsızlık :

Yalnız bir üniversitelinin değil, fakat herhangi bir solcu militanın bu durumda bir seyirci ve tarafsızlık tutumu muhafaza etmesinin bize imkânsız görünmesinin nedeni de budur; ya zararlı sayıldığı için kanun reddedilir, yahut da, Üniversitelerde, kamu oyu nezdinde, eski veya yeni politik mercilerde olumlu hareket imkânlarına sahip olduğu düşünülür, bu takdirde de metni (tabiatiyle az çok ihtiyat kayıtlariyle) kabul etmek ve tesbit ettiği çerçeve içinde çalışmak zorunluğu vardır.

Birinci tutum nereye götürebilir? Şimdilik, işler bu duruma geldiğinden, kanunun toptan reddedilmesinin olumlu etkileri olamaz. Filhakika, Edgar Faure reformunun başarısız kalmasının, ister normal yollardan, isterse az çok şiddetli bir hareketle, demokratik sosyalizmin emellerine daha yakın bir metne götürmesi, bize hayali geliyor. Eğer reform kanunu, aşırı solcuların hareketi ile azılı mürtecilerin hareketini birleştirecek bir saldırı karşısında düşecek olursa, bundan yalnız mürteciler faydalanacaktır. Ve her türlü ihtimale göre böylece sağlamış olacakları başarı, onların, genel bir şekilde, memleketimize kabul ettirmek isteyecekleri, tutulmamasına ve hatalarına rağmen, demokratik yollardan kurtulmanın fiilen imkânsız olduğunu herkesin bildiği, cazip strüktürlerin esas elemanı olacaktır.

Kanımızca, denemeyi göze almalıdır. Ama bunu basiretle ve hele hiç hayale kapılmadan yapmalıdır, zira büyük güçlüklerle karşılaşacağımız muhakkaktır.

İlk güçlükler, özellikle kendi tecrübesizliğimizden doğacaktır. Daima merkeziyetçilik ve hiyerarşinin ağırlığı altında kalmış bir memleket'de, öğrenciler ve öğretim üyeleri arasında, merkezden ayrılmış ve geniş ölçüde kendi kendini yöneten bir Üniversiteyi ahenkli bir şekilde yürütmeye muktedir ehil kimseler kolayca bulunamıyacaktır. Birçok hataların işlenmesini beklemek gereken bir acemilik devresi geçirmesi lüzumlu olacaktır. Geçmişte de yeni bir özgürlük elde edildiği zaman da bu böyle olmuştur.

Bir çok muhalifler, bu hatalardan faydalanmak istemekten geri kalmıyacaklardır, örneğin, alışkanlıkla eski sıfatlarını tekrar almak isteyecek olan yönetimciler; ikinci olarak, reforma karşı bazen olumlu bir kızgınlık gösteren ve politik inançlarına göre, sağcı muhalefete olduğu gibi aşırı solun itirazlarına sığınabilecekleri bilinci içinde bulunan Üniversite kodamanları, nihayet ve özellikle de, Haziran seçimlerinden daha da kuvvetlenmiş olarak çıkan, gerçek duygularını özellikle Royan'da göstermiş olan, ve hemen munhasıran bütün haberleşme araçlarına sahip bulunan ve yalnız hatalarımızı değil her türlü düşüncesiz şiddet hareketini de büyük bir gürültü ile istismar edecek olan aşırı sağ.

Aşırılığı Kınamak :

Fakat, bütün bunlar, savaşmak alışkanlığında olduğumuz, haklarında hiç bir sempati beslemediğimiz ve dolayısiyle usullerini bildiğimiz hasımlardır. Fakat, diğer bir muhalefetle, genellikle, kanunun tümüne karşı savaşa karar vermiş olan ve herşeyi reddeden öğrenciler ve aşırı solcu politikacıların muhalefetine karşı durum aynı olmıyacaktır. Alışık olduğumuz fikirleri kullanarak, daha şimdiden, bizim için tek mümkün politika olduğunu belirttiğimiz politikayı, uygulanamaz bir hale getirmeğe çalı-

şıyorlar. Bizi kendileriyle birlikte karşı çıkacağımızı hesapladıkları şiddetli polis hareketlerini tahrik ederek, Apocalypse ve inkârcılıkta (nihilisme) kendilerine katılmağa mecbur etmeyi umuyorlar.

Tek makul ve gerçekçi tutumu benimsemek için, kesinlikle aşırılığı kınamamız ve önceden ve bütün bir açıklıkla, bugün bizi faşizme götürmekten başka sonucu olmıyacak bazı tür hareketlerden kaçınmamız gerekiyor.

Bunu da, «inkârcı» öğrencilerin fikir ve hareketlerini kınamamıza rağmen, kendilerine olan saygımızı belirterek, yeteri kadar ustalıkla yapmalıyız. Şunu da hatırdan çıkarmıyalım ki, onların, politikanın «elebaşıları» tarafından mahkûm edilen Mayıs hareketleri, iktidarı tornistan etmeğe ve kısıtlayıcı ve teknokrafik emellerinden vazgeçmeğe mecbur etmiştir; hatta, başarılı bile olsak, islâh ed'lmiş Üniversiteyi, bu «ihtilâlcilerin» Mayısta hayal ettikleri şeyden ayıran mesafeyi daima hatırımızda tutmalıyız; o zaman, şimdiki tutum'arını anlamamız, nedenini izah etmemiz güç olmıyacaktır. Demek ki, onları yargılamak yani onlara küfretmek değil, fakat açıkça ve h'çbir aşağılık duygusuna kapılmadan, bizi harekete getiren nedenleri ve tutumumuzu onlara söylememiz söz konusudur. Kendilerine kötü yol gösterenlerin gerçeğe aykırı davranışlarının, budalalıklarının veya iki yüzlülüklerinin, açıkça gözleri önüne serileceği günün geleceğini umarız, o zaman da, siyasi bir münazaranın açıklık ve rasyonelliği yerine, ihtirasın dikte ettiği küfürler ve manevi kınamaları tercih ettiğimizden ötürü, her türlü ihtidanın onlar için imkânsız kılınmaması gerekir.

Buna intizaren, tutumları «reformculuk» kartını oynamak iddiasında olanların görevini kolaylaştırmıyacaktır. Fakat, sanki bütün bunlar yetişmiyormuş gibi, buna bir de, bir çok iyi niyetleri gevşetmek tehlikesi olan ve daha açıkça politik bir alanda yer alan bir mülahazayı da eklemelidir. Teşebbüsümüzde başarıya ulaşmamız için, dediğimiz gibi, de Gaulle'cü olduklarını ileri sürenlerden büyük bir kısmına karşı savaşmamız gerek'yor ve şayet onlara rağmen başarılı olursak, yine kamu oyu önünde bu başarıya sahip çıkmak isteyecek Gaulle'izm olacaktır. Binaenaleyh, kendimizi hayale kaptırmayalım: Kısa bir süre ile Prusya kralı için çalışmamız rizikosu vardır.

Bu da zaten tamamiyle yeni değildir; vaktiyle, sömürgecilikten arınma devrinde ve daha özellikle Cezayir savaşı sırasında da bu böyle olmuştur, o zaman da bir çoklarımız, hayli gecikme ile iltihak etmekle beraber, Gaulle'izmin başarıya tamamayile kendine malettiği bir dava uğruna, kendilerini vakfetmişlerdi. Üniversite için, bir kere daha solun hataları bizi, şimdi artık bir daha içinden çıkamadığımız rahatsız bir duruma sokmuştur; eğer Edgar Faure'dan önce, aynı zamanda hem gerçekçi hem de yenilikler getiren, tam ve mütecanis bir reform tasarısı getirebilseydik, her halde bugün kamu oyuna, kamunun olumlu veçhelerinin, çok geç ihtida etmiş bir iktidardan değil de, bizden geldiğini isbat etmek daha kolay olurdu. Bunu yapamadık; partilerimizde, kulüblerimizde veya görüşmelerimizde yer yer kıpırdanan yenilik fikirleri, politik alanda yankısını bulamadı. Millî Eğitime «birinci derecede öncelik» tanıyan politikalarımız, ki bu da iyi bir şeydi, bu alanda müphem niyetler öne sürmenini yeterli olduğunu sandılar; gerçek bir yenilik plânının uygulanmasının tahrik edeceği, iç kavgaları, hararetli tartışmalara, hatta bozukluklara parmak basacak yerde, çürümüş bir Üniversitenin işlemesini sağlamak için, ona tahsis edilen kredilerin arttırılmasının yeterli olacağını sanmayı tercih ettiler.

Bütün bunlar artık bize bir ders olmalıdır. Sol, ciddi olmaya, efsaneleri bırakıp da sıkı incelemelere girişmeye, uzlaştırma hayali içinde inanç birl'ği yapacak yerde bazen acı da olsa iç çatışmaları göze almaya karar vermedikçe, «aldanmış» olacaktır.

3 Ayın Konuları

Seçimler Üstüne

Uzun süredir kafaları yoran, basını ve radyoyu işgal eden seçim de bitti. Ne hikmetse TRT, aylarca bu konuyu işledi; haberlerin arasına soktuğu gereksiz bir programla kafalarımızı yordu, sinirlerimizi bozdu. Basın da buna ayak uydurmuştu ve ne yaptığını bilmez kişilerin bilgisizliği içinde bir sağı tuttu, bir solu. Çok sağcı bir aday ile yapılmış konuşmalar en ağır başlı gazetelerimizin sayfalarını günlerce doldurdu. Bunların ne yapmak istediklerini, bu adayla neden bu kadar ilgilendiklerini bir türlü anlayamadık. Onu tutuyorlar mıydı, tutmuyorlar mıydı? Tutmuyorlarsa neden bu kadar ilgilenmişlerdi onunla? Bu soruların cevaplarını verecek durumda değiliz, ama şaşkınlığımız belirtmek zorundayız.

Seçim öncesi tahminleri, atıp tutmaları boş çıktı hep. Adını yazdırmadığı duvar kalmayan bir parti, bu seçimlerden bir tek milletvekili ile çıktı. 30 - 40 milletvekili bekleyenler 6 milletvekili ile katılabiliyorlar Meclise. Bunları tartışacak değiliz burada. Oyları toplayan öbür partilerin tutumu üzerinde de duracak değiliz. Fakat, seçim sistemi üzerinde durmağı faydalı görüyoruz.

Katılma oranı :

Yapılan hesaplara göre seçmen sayısı arttığı halde seçimlere katılma oranı düşmektedir. Aşağıdaki tabloda bunu belirtiyoruz :

Seçim tarihleri	Seçmen sayısı	Seçime katılma oranı %
1950	8.905.743	89,3
1954	10.262.063	88,6
1957	12.078.623	76,6
1961	12.925.395	81,0
1965	13.679.753	71,3
1969	14.692.581	64,3

Buradaki tersine orantı hemen görülmektedir. Bazılarına göre, bunun nedeni halkın, her yıl yapılan seçimlerden bıkmış olmasıdır. Böyle bir iddianın tam bir doğruluk ifade etmediği muhakkaktır. Bazılarına göre ise, halk nasıl olsa benim oyumla sonuç değişmiyor, düşüncesindedir. Bu düşüncede olanlar bulunduğu da gerçektir. Fakat, bu arada önemli etkenin ön seçimlerdeki dalaverelerle tesbit olunan aday listelerine oy vermmeek düşüncesidir diyebiliriz. Bir çok kişi, içinde tanımadığı ve sevmediği kişilerin bulunduğu listelere oy vermemeği uygun bulmaktadır. Seçime sırf bu yüzden katılmayanların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Ön seçim komedyası :

Parti listelerinin bir organ tarafından tesbiti elbette gereklidir. Parti merkez organlarının ya da yönetim kurullarının tesbiti halinde illerdeki teşkilâatta ya da partili seçmenler üzerindeki aksi etkiler görülmektedir. Yasama organı, bu yüzden her partinin adaylarının seçimini bir ön seçime bağlamıştır. Partiye kayıtlı üyeler, ya da üyelerce seçilen temsilciler oy kullanarak adayları seçmekte ve oylara göre sıralamaya tabi tutmaktadır. Bu ön seçimlerde bazı etkilerin rol oynadığı söylenmektedir. Bunların doğruluğunu bilmediğimiz gibi tehkik de bize düşmez. Ancak, çok az bir partili grubun şu ya da bu etki altında seçtiği ve sıraladığı adaylara oy vermek ya da vermemek seçmene düşmektedir. Bu ön seçmenlerin arasında okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu bir gerçektir. Yüksek Seçim Kurulu da, yaptığı radyo ilânları ile bu gibilerin nasıl oy kullanacağını açıklamıştır. Demek oluyor ki, seçmene tanınmayan hak (hücreye başkasiyle girme hakkı) ön seçmene tanınıyor. Hücreye birlikte giren kişinin, gerçekte ön seçmenin isteğine uygun bir oy kullandığı söylenebilir mi? Hiç değilse ön seçmenlerin okuyup yazma bilenler arasından olması gerekmez mi?

İşte böylece sıralanan adaylar listeleri karşısında kalan seçmenden sandık başına gitmesi nasıl istenir. Bu listede hiçbir değişiklik ve tercih yapma hakkı tanınmayan seçmen sandık başında gider mi? Bu sebeple diyebiliriz ki, ön seçimler, azlığın çokluk üzerine baskısı ni-

teliğindedir. 1969 ön seçimlerine Kırklareli ilimizde kullanılan delege oyları üzerinde elimizde ilginç bir sonuç var.

	AP	CHP	GP	MP	TİP
Delege sayısı	1333	1096	181	182	327
Oya katılan	1298	1040	172	100	143
Geçerli oy	1276	1023	172	98	137
1. Adayın oyu	672	634	122	97	94
2. » »	603	603	116	76	78
3. » »	597	528	104	70	55
4. » »	567	514	90	34	43

Bu tabloda görülüyor ki, adayların aldıkları oylar değişmektedir fakat, partilerin merkez kurullarından daha fazla kişi oy vermektedir gene de. Bu yüzden, komedyaya rağmen, ön seçimlerin kaldırılmasının yerinde olamayacağı kanısındayız. Ama biraz daha ıslâh edilmesi, okuyup yazma bilmeyenlerin delege olmalarının, bizim bilmediğimiz dalaverelerin önlenmesi gerekir.

Mutlak temsil - Nisbî temsil :

Seçimlerde, genellikle iki seçim sistemi vardır. Ülkemizde, yıllar boyu mutlak temsil sistemi uygulanmış ve bunun mahzurlu olduğu görülerek bırakılması uygun bulunmuştur. Gerçekten de büyük mahzuru vardır bu sistemin. Nisbî temsilde bu mahzurlar ortadan kalkmaktadır. Fakat, bu sistemin de bütün oyları değerlendirdiği söylenemez. Geçen seçimde uygulanan ulusal artık üzerinde bile durulmuş ve mahzurlu olduğu söylenmiştir. Gerçekten de ulusal artık sistemi büyük partilerin aleyhine, küçük partilerin lehine sonuçlar vermektedir. 1965 seçimleri ile 1969 seçimlerinin bu sisteme göre değerlendirilmesi bunu ortaya koymaktadır. Bütün bu mahzurları ortadan kaldıracak bir sistem var mıdır? Olsa elbette o uygulanır. Ama, mutlak temsil sisteminin dar bölge uygulamasının, bazı mahzurlarına rağmen, seçime katılma bakımından daha elverişli olduğu söylenebilir.

Dar bölge uygulamasında, bir oy dahi fazla alan kişi seçilecek, öbürü seçilemeyecektir. Böylece büyük bir oy kaybı olacaktır. Ancak, seçmenler, kısmen tanıyacakları kişileri karşılarında bulacaklar ve özellikle tarafsız olanlar parti listesine değil de uygun bulacakları kişiye oy verebilecekleri için seçime katılacaklardır. Dar bölgenin bir oy farkla seçim kazanma ihtimalini ortadan kaldıracak bir olanağı da vardır. O da oyların % 50 sinden fazlasını alanın seçilmiş sayılması, oyların % 50 sinden az alan adayın ikinci tura kalmasıdır. Böylece, ikinci turda en çok oy alan iki aday arasında seçim yapılması seçmenler için de ilginç olur.

Bu uygulama ile liste başı olanın seçimi **garantilemesini gibi bir inanç ortadan kalkar.** Her partiden seçilen adayların asıl halk karşısında alacakları oylar önem kazanır.

Son söz :

Bunları, oyunu kullanmış bir seçmen olarak, yalnızca bir seçmen olarak söylüyoruz. Yoksa ne politikacıyız, ne de seçim konusunda uzman. Bir seçmen olarak düşündüklerimizi yazmakla iyi ya da kötü bir iş yaptığımız inancında da değiliz. Yalnızca seçmenlik görevimizi yapmanın huzurunu duyuyoruz. Hepsi o kadar.

II. Demirel Kabinesi

Sayın Demirel Kabinesini 3/Kasım'da ilân etmiş bulunmaktadır. Seçimden hemen evvel «Orman Bakanlığı» ile (22) ye çıkan Bakanlık sayısı; bu kere bir «Devlet» ve bir de «Gençlik ve Spor» Bakanlığı ile (24) e çıkmış bulunmaktadır.

Kabinedeki bakanların yarısını eski kabinedeki bakanlar, yarısını da yeni şahıslar teşkil etmektedir. Kabinenin en önemli özelliği ise; parti içi hiziplerin en kuvvetlisi olan «Bilgiç» grubundan kimsenin yeni kabinede bulunmayışı ve A.P. nin ister koalisyon, ister tek başına iktidarda bulunduğu devrede olsun 1961 den beri bakanlıklarına alışılmış şöhretlerinin liste dışında kalışıdır. Bunu, parti içi hiziplere tanınan tavizlere bir son verilerek, aynı görüş açısındaki insanlardan daha anlaşmış bir kabine kurulması şeklinde ifade edebiliriz.

Yeni Bakanları mesleklerine göre tasnif ettiğimizde ;

(10) Hukukçu,
(5) Mülkiyeli,
(2) Mühendis,
(2) Ormancı,
(2) Ticaretli,
(1) Petrolcü,
(1) Doktor,
(1) Bankacı,
(1) Gazeteci.

mevcut olduğunu görüyoruz. Başbakan bu listeye dahil olup, mühendistir. Yekûnu (15) olan Mülkiye - Hukuk grubunun (6) sı eski vali, (6) sı avukattır.

Eski Kabinede bulunup da yenisinde de görev alan (12) Bakandan (4) tanesi aynı bakanlıklarda kalmış, (8) i ise bakanlık değiştirerek Kabine'deki yerini muhafaza etmiştir. Yeni Kabinenin yaş ortalaması (48) civarındadır.

I. Demirel Kabinesinde önce (3), sonra (4) olan Mülkiyeli sayısı ; II. Demirel Kabinesinde (5) olmuştur. Bunun Bakanlık adedine göre oranı ise, (% 18) ve (% 20 dir).

Olaylar

Kurulan II. Demirel Kabinesinde :

— Sayın Ahmet Topaloğlu, (M. Savunma);
— Sayın İlhami Ertem, (Tarım);
— Sayın Mesut Erez, (Maliye) ;
— Sayın Ziya Önder, (Adalet) ;
— Sayın H. Nakipoğlu, (İmar ve İskân);
Bakanı olmuşlardır.

Kendilerini tebrik eder, yeni görevlerinde başarılar dileriz.

★★

S.B.F. Anayasa Hukuku Doçenti (Mümtaz Soysal) ile Türk Siyasî Hayatı Doçenti (Şerif Mardin) aynı kürsüler Profesörlüklerine ;
atanmışlardır. Tebrik eder, başarılar dileriz.

★★

Gümrük ve Tekel Bakanlığı bünyesinde bir iç çekişme halinde yıllardır devam eden tatsız durum yavaş yavaş durulmaya başlamış ve çeşitli sebeplerle Bakanlıktan ayrılmış olan kıymetli elemanlar tekrar teşkilât bünyesine dönme imkânına kavuşmuşlardır.

Müfettiş Ünal Yaltırık'ın İstanbul Gümrükleri Başmüdürlüğüne getirilmesiyle başlayan düzelme hareketi, eski müfettişlerden Nejat Akyüz'ün yeniden Bakanlığa dönüşü ve tekrar İstanbul Giriş Müdürlüğüne tayini ile belirli bir hale gelmiş, hemen akabinde de eski müfettiş Necdet Bilecik yeniden Teftiş Heyetine dönmüştür.

Olumlu tutumundan dolayı Bakanlığı tebrik eder, arkadaşlarımıza başarılar dileriz.

★★

İş Bankası İktisat Uzmanı Selâhattin Baysan, Tarsus Ekenler Tekstil Fabrikalarına geçerek, Müessesenin Müdür ve Malî Müşaviri olmuştur.

Yeni iş hayatında kendisine başarılar dileriz.

★★

Mülkiye Spor'un Basketbol (A) Takımı antrenörlüğüne 1948 mezunu, eski millî basketçilerden Turhan Karaesmen getirilmiştir. Spor Camiasının uzun zamandır vaki ısrarına dayanamıyarak görevi kabul eden arkadaşımıza alenen teşekkür eder, başarılar dileriz.

★★

Mülkiye Spor Kulübü ilk defa bu yıl Kız Voleybol Takımı kurarak liglere iştirak etmektedir.

Basketbol ve Voleybol takımlarımız ise Sakarya ve Gaziantep'e giderek ikişer müsabaka yapmışlardır.

★★

Bu yıl 4/Aralık töreni Fakültenin açılışı ile birleştirilerek aynı tarihte yapılmış; yıldönümü balosu Marmara Otelinde verilmiştir. Yeniden açılan (Mermer Salon) ayrı bir mutluluk vesilesi olmuştur. Bu imkânı yaratan eski Dekan Sayın Aziz Köklü ile şimdiki Dekan İlhan Unat'a teşekkürlerimizi sunarız.

★★

1951 yılı mezunlarımızdan sayın Nevzat Tüfekci, Van 2 nci Noterliğine atanmıştır. Uzun yıllar İdarecilik ve Avukatlık yapmış olan arkadaşımız, bu yeni göreviyle ilk Mülkiyeli Noter olma şerefini kazanmıştır. Kendisini tebrik eder, başarılar dileriz.

★★

İstanbul Şubemiz ise 4/Aralık'da bir Yemek tertip ederek, İstanbul'daki arkadaşlara tatlı bir gece geçirtmiştir.